

Sijaisperheiden tukihenkilötoiminnan käsikirja

Vapaaehtoinen
perhekaveri
sijaisperheen arjen
rikastajana

Toimittaneet

Heini Aaltonen, Emilia Säles ja Virpi Vaattovaara

© Pelastakaa Lapset ry

ISSN 978-952-7112-26-7

ISBN 978-952-7112-27-4

Pelastakaa Lapset ry

Koskelantie 38

00610 Helsinki

Puh. 010 843 5000

Faksi 010 843 5111

www.pelastakaalapset.fi

www.peppivoimaa.fi

Sisällys

Esipuhe	4
1. Aluksi	6
2. Perhekaveritoiminta ja perhekaverin tehtävät	7
3. Sijaisperheiden tarpeet toiminnan lähtökohtana	9
4. Läheisverkoston vahvistaminen vapaaehtoistoiminnan avulla	12
5. Toimivan ja turvallisen perhekaverisuhteen edellytyksiä	14
6. Perhekaveritoiminnan käytäntöjä	22
7. Sijaisperheiden perhekaveritoiminnan järjestäminen	25
7.1. Perhekaveritoiminnan prosessi	25
7.2. Vaihe 1: Toiminnasta tiedottaminen sijaisperheille ja vapaaehtoisille	26
7.3. Vaihe 2: yhteydenotto	28
7.4. Vaihe 3: alkuhaastattelu	29
7.5. Vaihe 4: perhekaverivalmennus.....	30
7.6. Vaihe 5: vapaaehtoisen taustojen tarkastaminen.....	32
7.7. Vaihe 6: perhekaverin nimeäminen sijaisperheelle.....	34
7.8. Vaihe 7: ensimmäinen tapaaminen ja perhekaverisopimus	35
7.9. Vaihe 8: perhekaverisuhde.....	36
7.10. Vaihe 9: toiminnan ammatillinen tuki: ohjaus, vertaistapaamiset, virkistys ja kiittäminen	38
7.11. Vaihe 10: toiminnan seuranta ja arviointi	39
7.12. Vaihe 11: perhekaverisuhteen päättyminen.....	40
8. Kokemuksia sijaisperheiden perhekaveritoiminnasta	42
8.1. Sijoitetun lapsen mietteitä perhekaverista	42
8.2. Sijaisvanhemman ajatuksia sijoitetun lapsen perhekaverista	42
8.3. Perhekaverina toimivan kokemuksia	43
8.4. Perhehoitoyksikön kokemuksia perhekaveritoiminnan järjestämisestä	45
9. Lopuksi.....	47
Lähteet.....	49
Aiheeseen liittyvää kirjallisuutta	50

Kuvaluettelo:

Kuva 1: Perhekaverin tehtävät	8
Kuva 2: Perhekaveritoiminta perhehoidon kentässä.....	12
Kuva 3: Toimivan ja turvallisen perhekaverisuhteen edellytyksiä	15
Kuva 4: Sijaisperheiden perhekaveritoiminnan polku	25
Kuva 5: Perhekaveritoiminnan materiaalit	48

Esipuhe

Vapaaehtoistoiminta perhehoidossa – moninaisuuden ja yksilöllisyyden kirjava kudelma

”Miten on mahdollista, ettei tämmöistä toimintaa ole ollut ennen?”

Olemme koonneet sijaisperheiden tukihenkilötoiminnan käsikirjaan keskeiset, PePPi-hankeessa hyväksi todetut käytännöt, oppimamme asiat toiminnan toteuttamisesta, rakenteista sekä kestäviksi uskomistamme arvolähtökohdista.

Sijaisperheet ovat erilaisia

Sijaisperheet ovat keskenään erilaisia, kuten muutkin lapsiperheet, ehkä vielä erilaisempia johtuen tavasta, jolla ne ovat kasvaneet perheiksi. Kahta läheskään samanlaista sijaisperhettä ei ole. Sijaisperheet elävät eri vaiheita perheinä kuten muutkin perheet: pikkulapsivaihe, kouluikäisten lasten vaihe, teinien irrottautumisen vaihe, tyhjän pesän vaihe ja mummolaksi muuttuminen. Muista perheistä poiketen sijaisperhe voi elää näitä kaikkia vaiheita yhtä aikaa tai samaa vaihetta monta kertaa uudelleen. Uuden lapsen tulo käynnistää aina uuden vaiheen perheessä, oli lapsi minkä ikäinen tahansa.

Sijaisperheitä yhdistää toisiinsa erityinen tehtävä, johon kuuluu tavallisen lapsiperheen arjen pyörittämisen lisäksi toimiminen moninaisissa verkostoissa. Sijaisperheen voimavarat ja elämäntilanteet muodostavat kirjavan kudelman, jonka eheänä säilyminen on perheenjäsenten hyvinvoinnin edellytys. Hyvinvoinnin säilymisestä ovat vastuussa paitsi sijaisvanhemmat itse, myös perhehoitoa järjestävät ammattilaiset.

Vapaaehtoistoiminta, lastensuojelun perhehoito ja ennaltaehkäisy

Sijaisperhe on lapsiperhe, joka ei ole lastensuojelun asiakas. Lastensuojelu tulee mukaan perheen elämään sinne muuttavien lasten kautta. Päädyimme kutsumaan arkea tukevaa, ammatillisesti ohjattua vapaaehtoista sijaisperheiden tukihenkilötoimintaa perhekaveritoiminnaksi, koska se eroaa perhehoidon ammatillisesta tuesta ja muusta lastensuojelun tukihenkilötoiminnasta. Perhekaveritoiminnan ytimenä on vapaaehtoinen, tasavertainen vuorovaikutussuhde, joka on sinällään merkityksellinen ja palkitseva molemmille osapuolille.

Perhekaveritoiminta vahvistaa jokaisen lapsiperheen kaipaamaa luonnollista läheisverkostoa ja voi läheisverkoston tavoin lisätä arkisin, konkreettisin keinoin sijaisperheen hyvinvointia. Perhekaveritoiminnassa perhekaverisuhdetta ei ulkopuolelta käsin

tavoitteellisteta tai määritellä sille kesto. Perhekaveruus voidaan nähdä arkea rikastavana ja vaikeuksia ennaltaehkäisevänä toimintana.

Vapaaehtoistoiminta on mahdollisuus

Toimintaan mukaan tulleita vapaaehtoisia on ollut hyvin moninainen joukko. Itselleen sopivaa vapaaehtoistoiminnan muotoa etsineet aikuiset ovat löytäneet toimintamme. Valmennuksiin on osallistunut sijaissisaruksia, lastensuojelun kokemusasiantuntijoita, sijaisvanhemmuudesta kiinnostuneita, sosiaali- ja terveysalalla työskenteleviä sekä eri alojen opiskelijoita. Vapaaehtoisemme ovat valtava osaamisen, kokemuksen ja innostuksen resurssi: he haluavat vilpittömästi olla läsnä sijaisperheiden arjessa.

Mitä muuta olemme oppineet?

Kaikki perheet eivät halua tai tarvitse vapaaehtoistoiminnan kautta tulevaa tukea. Perheiden läheisverkosto voi olla riittävän vahva ja kulkea rinnalla koko sijaisvanhemmuuden matkan ajan. Toisinaan läheisverkosto ohenee tai väsy vuosien varrella tai sijaisperhe ei näe enää kohtuullisena kuormittaa sitä enempää. Silloin sijaisperhe voi hyöttyä lyhytkestoisemmasta, määräaikaisesta vapaaehtoisesta tuesta tai kaivata pitkäkestoista rinnalla kulkijaa. Perheet ovat erilaisia.

Olemme pohtineet sitä, millaiset sijaisperheet pääsevät vapaaehtoistoiminnasta osalliseksi ja millaiset jäävät siitä paitsi. Suosiiko tai syrjiikö hankkeessa kehitetty toiminta joitakin sijaisperheitä? Miten haja-asutusalueilla elävät sijaisperheet voisivat saada tukea vapaaehtoisista perhekavereista? Havaintojemme mukaan toimivinta olisi, jos perhekaveritoiminnan koordinaatio tapahtuisi mahdollisimman lähellä sijaisperheitä. Entä millaiset perheet hyöttyvät sijaisperheiden perhekaveritoiminnasta eniten? Millaisiin perheisiin ja tarpeisiin on mahdollista löytää vapaaehtoisia perhekavereita? Näitä kysymyksiä on herännyt matkan varrella, ja toimintaa tulevaisuudessa järjestävät saavat nyt jatkaa kehittämistyötä omassa toimintaympäristössään.

Matka on vasta alussa, mutta olemme iloksemme saaneet toimintaan mukaan loistavia sijaisperheitä, vapaaehtoisia ja ammattilaisia, jotka ovat tehneet toiminnan toteuttamisesta ja edelleen kehittämisestä mahdollista.

Suurin kiitos kuuluu niille kaikille rohkeille, jotka lähtivät kanssamme tälle tutkimusretkelle!

Virpi Vaattovaara
Projektipäällikkö

1. Aluksi

Tämä käsikirja on tarkoitettu käytännölliseksi ohjeistukseksi sijaisperheiden tukihenkilötoimintaa eli perhekaveritoimintaa järjestäville tahoille. Käsikirjassa kuvataan hyväksi havaittuja käytäntöjä, joita toiminnan järjestäjä voi soveltaa ja yhdistää oman organisaationsa perhehoidon tai vapaaehtoistoiminnan käytäntöihin. Käsikirjaa täydentävät esimerkiksi, esite, videot ja perhekaveritoiminnan valmennusmateriaalit, jotka ovat saatavilla sähköisesti osoitteessa www.peppivoimaa.fi. Käsikirjan lopussa on lähteiden lisäksi luettelo muusta aihepiiriin liittyvästä kirjallisuudesta.

Sijaisperheiden perhekaveritoimintaa voivat järjestää esimerkiksi alueelliset perhehoitoyksiköt, perhehoidon toimijat kunta-, järjestö- ja yksityisellä sektorilla sekä muuta tukihenkilötoimintaa koordinoivat tahot. Toiminnan järjestämisessä yhteistyö perhehoitoa järjestävän ja vapaaehtoistoimintaa koordinoivan tahon välillä on suositeltavaa, sillä toiminta edellyttää järjestäjältään osaamista ja ymmärtämystä molemmista aihealueista.

Seuraavissa käsikirjan luvuissa kuvataan tarkemmin sijaisperheiden perhekaveritoiminnan tausta-ajatuksia ja mahdollisuuksia sijaisperheiden tukemisessa sekä pohditaan perhekaveritoiminnan järjestämistä muun muassa vapaaehtoisuuden ja vuorovaikutuksen näkökulmista. Luvussa 7 kuvataan tarkemmin perhekaveritoiminnan järjestämisen prosessia, johon kuuluu muun muassa rekrytointi, vapaaehtoisen ja perheen yhdistäminen sekä perhekaverisuhteen aikainen ammatillinen tuki. Perhekaveritoiminnasta saatuja kokemuksia avataan lyhyinä lainauksina käsikirjatekstin lomassa, minkä lisäksi lukuun 8 on koottu kokemuksia perhekaveritoiminnan järjestäjältä ja perhekaveritoimintaan osallistuneilta henkilöiltä.

2. Perhekaveritoiminta ja perhekaverin tehtävät

Sijaisperheiden perhekaveritoiminta on perheen tarpeista lähtevää vapaaehtoista tukea eri elämäntilanteissa. Perhekaveritoiminnan tarkoituksena on vahvistaa sijaisperheen luonnollista tukiverkostoa eli läheisverkostoa ja lisätä tätä kautta sijaisperheen jäsenten hyvinvointia. Toiminta on luonteeltaan ennaltaehkäisevää. Sijaisperheen luonnollista läheisverkostoa voidaan vahvistaa erityisen hyvin juuri vapaaehtoisvoimin, sillä vapaaehtoiset saavat toiminnan järjestäjältä ammatillista tukea koko prosessin ajan.

Sijaisperheiden perhekaveritoiminnan kautta syntyy vastavuoroisia ihmissuhteita. Perhekaveri kuuluu sijaisperheen läheisverkostoon ja kulkee perheen rinnalla, joustavasti perheen ja oman elämäntilanteensa huomioiden. Perhekaverina voi toimia joko yksin tai pareittain.

Perhekaveri tapaa sijaisperhettä tai lasta tehtävänkuvasta ja osapuolten toiveista riippuen 1-3 kertaa kuukaudessa. Vapaaehtoisen tehtävänkuvaa muotoutuu hiljalleen vapaaehtoisen ja perheen yhdistävässä prosessissa ja ensimmäisissä tapaamisissa sijaisperheen kanssa. Tehtävänkuvaa voidaan myöhemmin muuttaa yhteisestä sopimuksesta.

Sijaisperheen perhekaveri voi toimia ”arjen apukäsinä” esimerkiksi seuraavissa tehtävissä:

- lapsen tai nuoren aikuiskaveri
- apu arkeen
- leikkikaveri
- harrastuskaveri
- juttukaveri vanhemmille
- tuki läksyissä
- varamummo tai -vaari

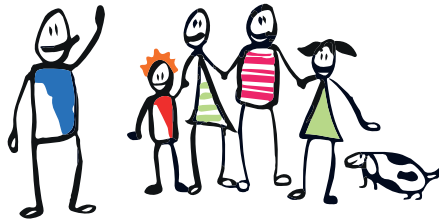
APU ARKEEN

AIKUISKAVERI

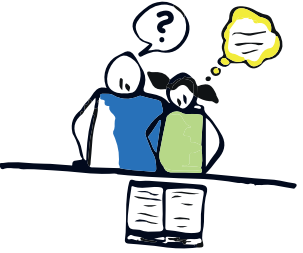

SIJAISPERHEEN
PERHEKAVERI

VARAMUMMO

TAI -VAARI

TUKI LÄKSYISSÄ

JUTTUKAVERI

HARRASTUSKAVERI

LEIKKIKAVERI

Kuva 1: Perhekaverin tehtävät

”Tytöt kysivät, voitaisiinko mekin saada sellainen aikuiskaveri.”

”Vapaaehtoiset ovat leiponeet lasten kanssa karjalanpiirakoita ja auttaneet lasten synttären järjestämisessä.”

”Mukava jutella joskus toisen näitä asioita ymmärtävän aikuisen kanssa”

3. Sijaisperheiden tarpeet toiminnan lähtökohtana

Ennen hankkeen alkamista sijaisperheiden arjen tueksi ei ollut laajamittaisesti järjestetty vapaaehtoistoimintaa, joten sijaisperheiden toiveet haluttiin nostaa toiminnan kehittämisen lähtökohdaksi.

Sijaisperheiden toiveiden ja perhekaveritoiminnassa saatujen kokemusten perusteella vapaaehtoistoiminnan toteuttaminen perhehoidossa edellyttää seuraavien periaatteiden huomioimista:

Lapsen ja sijaisvanhemman toiveiden kuuleminen

”Olen itse saanut valita, mihin meidän perheessämme tarvitaan apua.”

Sijaisperheillä on tarve tulla kuulluksi ja kohdatuksi yksilöllisesti. On tärkeää, että sijaisvanhempi, lapsi tai nuori itse haluaa vastaanottaa vapaaehtoisen tukea, ja perheellä on itsellään mahdollisuus esittää toiveita toiminnan suhteen. Perhekaveritoiminta on vapaaehtoista myös sijaisperheelle ja sen lapsille tai nuorille.

Lapsen kiintymyssuhteiden tukeminen ja vahvistaminen

”Lapset on saaneet enemmän aikaa meiltä vanhemmilta ja elämyksiä ja turvallisia, ihania aikuisia ihmisiä elämäänsä.”

Perhekaveritoiminnassa huomioidaan sijaisperheen lasten ja sijaisvanhempien sekä lasten syntymävanhempien välisten kiintymyssuhteiden ensisijaisuus lapsen elämässä. Lapsen ja sijaisvanhempien välisiä kiintymyssuhteita voidaan tukea vaikkapa helpottamalla sijaisvanhempien kiireistä arkea tai toimimalla turvallisena aikuisena lapselle tai nuorelle sillä välin, kun vanhemmat keskittävät huomionsa perheen muihin lapsiin. Sijaisperheet kokevat perhekaverin sitoutumisen toimintaan tärkeäksi, sillä sijoitettujen lasten voi olla hankala oppia luottamaan ja muodostaa kiintymyssuhteita. Kaikki pitkäkestoiset ja turvalliset ihmissuhteet ovat merkityksellisiä sijaisperheen lapsille.

Perheen itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen ja perheen oikeus tulla näkyväksi kokonaisuudessaan

”Tiesimme heti, että haluamme nimenomaan yhdelle lapsistamme aikuiskaverin.”

Sijaisperheet haluavat tulla nähdyksi kokonaisuutena. Jokaisella perheenjäsenellä - niin sijoitetuilla lapsilla, sijaisperheen biologisilla lapsilla kuin sijaisvanhemmilla - on keskeinen rooli sijaisperheessä. Yhtä lailla tärkeitä aikuisia sijoitetulle lapselle ovat biologiset vanhemmat eli lapsen syntymävanhemmat. Lisäksi perheen läheisverkostoon kuuluu monesti sekä sijaisperheen että sijoitetun lapsen muita läheisiä.

Perhekaveritoiminnalla tuodaan vaihtelua ja virkistystä perheelle sekä helpotetaan sijaisperheen jaksamista arjessa. Toiminta on siis luonteeltaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevää: se toimii varsinkin silloin, kun perheellä ei ole kovin akuutteja ongelmia ja perhe saa itse määritellä tuen tarpeensa. Sijaisperhe voikin toivoa vapaaehtoisen tukea sijoitetulle lapselle tai nuorelle, sijaissisarukselle, sijaisvanhemmille tai koko perheelle.

Yhteistyön tekeminen ja samaan suuntaan toimiminen sijoituksen ammatillisen tahon kanssa

”Toiminnan kautta sijoitettu lapsi saa lisää tarvitsemiaan tavallisuuden kokemuksia.”

Perhekaveritoiminnalla pyritään samaan päämäärään kuin sijoituksen ammatillisella tuella: sijoitetun lapsen ja sijaisperheen hyvinvoinnin tukemiseen ja vahvistamiseen. Tavoitteet ja keinot ovat kuitenkin osittain erilaisia kuin ammatillisessa työskentelyssä. Vapaaehtoistoiminnalla pyritään vastavuoroisiin pitkäaikaisiin ihmissuhteisiin, jotka tuottavat hyvinvointia. Keinot voivat olla hyvin arkisia: tavallisia asioita, läsnäoloa tai tekemistä, josta selviää tavallisilla aikuisen taidoilla.

Yhteistyö perhehoidon ammatillisen tahon ja vapaaehtoistoiminnan välillä voi olla sopimuksen mukaan tiedottamista tai aktiivisempaa yhteydenpitoa. Perheelle on tärkeää, että sijoituksen ammatillinen taho ymmärtää vapaaehtoistoiminnan luonteen ja suhtautuu myönteisesti siihen, että perhe ottaa vastaan vapaaehtoista tukea. Lapsen tai perheen työntekijän kannattaakin mahdollisuuksien mukaan olla mukana perhekaverisuhteen aloitustapaamisessa.

Toiminnan vastavuoroisuus

”Kiitoksiin vastaa aina, et kiitos teille, me saadaan tästä niin paljon.”

Monien vapaaehtoisten mielestä parasta vapaaehtoisuudessa ovat lapset, joiden ilon näkeminen tuottaa vapaaehtoiselle iloa ja luo uskoa toiminnan merkitykseen. Perheil-tä saatu positiivinen palaute tekee toiminnasta erityisen palkitsevaa vapaaehtoiselle. Se

on tärkeää, koska palaute on ainoa varsinainen palkinto tehdystä työstä ja annetusta ajasta. Vapaaehtoinen saa siis nauttia toiminnasta yhtä lailla kuin perhekaverisuhteen muutkin osapuolet. Se, että kaikki osapuolet kokevat toiminnan merkitykselliseksi itselleen, mahdollistaa perhekaverisuhteen jatkumisen ja syvenemisen aidoksi ystävyudeksi.

Perheen luonnollisen läheisverkoston täydentäminen

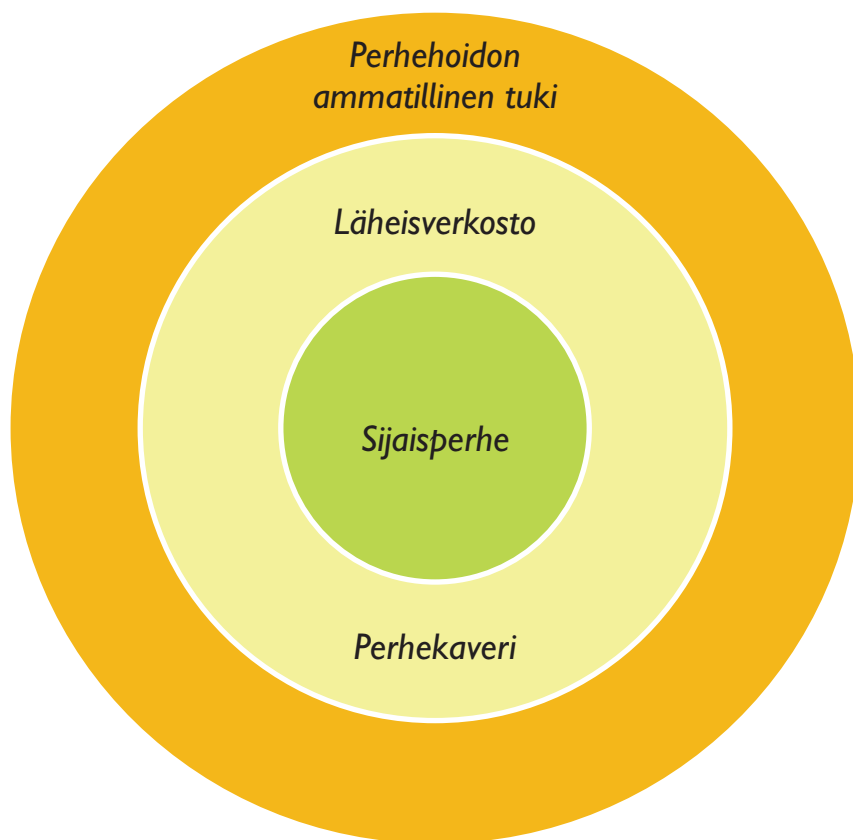
”On meillä tukiverkoston, mut heitä käytetään lähinnä pakollisissa menoissa, palavereissa ja muissa; ei niitä viitti kuormittaa sen takia, että haluais välillä käydä kahdestaan elokuvissa.”

Monen sijaisperheen läheisverkostot asuvat kaukana, heiltä ei voi arjessa saada tukea niin usein kuin olisi tarpeen tai sijaisperhe ei halua kuormittaa heitä. Vaikka apua olisi-kin käytettävissä, ei se välttämättä riitä perheen moninaiisiin tarpeisiin. Sijaisperheen lapselle tai nuorelle voi myös tehdä hyvää saada oma luottoaikuinen, aikuiskaveri, joka keskittyy vain häneen ja jonka kanssa voi esimerkiksi ottaa ensimmäisiä askelia kohti itsenäistymistä.

4. Läheisverkoston vahvistaminen vapaaehtoistoiminnan avulla

Sosiaalityön osaaminen ja perhehoidon erityisosaaminen ovat lapsen ja koko sijaisperheen hyvinvoinnin rakentumisen perusta. Jotta lastensuojelulain edellyttämä lapsen etu toteutuu, on sijaisperheiden saatava riittävästi tukea. Sijaisperheen arkea voidaan täydentää vapaaehtoisvoimin. Vapaaehtoinen vahvistaa sijaisperheen luonnollista tukiverkostoa, tukien näin sijaisperheen jaksamista ja voimavaroja. Vapaaehtoinen tuki ei korvaa perheen saamaa ammatillista tukea, mutta perhehoidon ammatillinen tuki mahdollistaa vapaaehtoistoiminnan hyödyntämisen.

Sijaisperheiden perhekaveritoimintaa voidaan tarkastella seuraavassa kuvassa näkyvällä tavalla.

Kuva 2: Perhekaveritoiminta perhehoidon kentässä

Perhekaveritoiminnassa keskiössä on sijaisperhe ja erityisesti kaikki sijaisperheen lapset. Sijaisperheen läheisverkostoon kuuluvat ne sukulaiset ja ystävät, jotka eivät kuulu sijaisperheeseen ja jotka sijaisperheen jäsenet kokevat itselleen merkityksellisiksi. Kuten kaikilla perheillä, myös sijaisperheillä läheisverkostot ovat erilaisia: joskus läheiset ovat sijaisperheen tukena arjessa paljon, joskus taas kanssakäyminen ja tuki on vähäisempää.

Sijaisperhettä ja läheisverkostoa yhdistää sukulaisuus tai ystävyys, ja vuorovaikutus henkilöiden välillä on epämuodollista. Vuorovaikutus eri osapuolten välillä jatkuu usein elämänmuutoksista, kuten toiselle paikkakunnalle muutosta, huolimatta. Sijaisperheiden perhekaveritoiminnalla pyritään vahvistamaan ja rikastamaan sijaisperheen läheisverkostoa ja näin lisäämään sijaisperheen jäsenten hyvinvointia. Riippuu perhekaverisuhteesta, kuinka läheiseksi ja kestäväksi perhekaverin ja sijaisperheen välinen yhteys muodostuu.

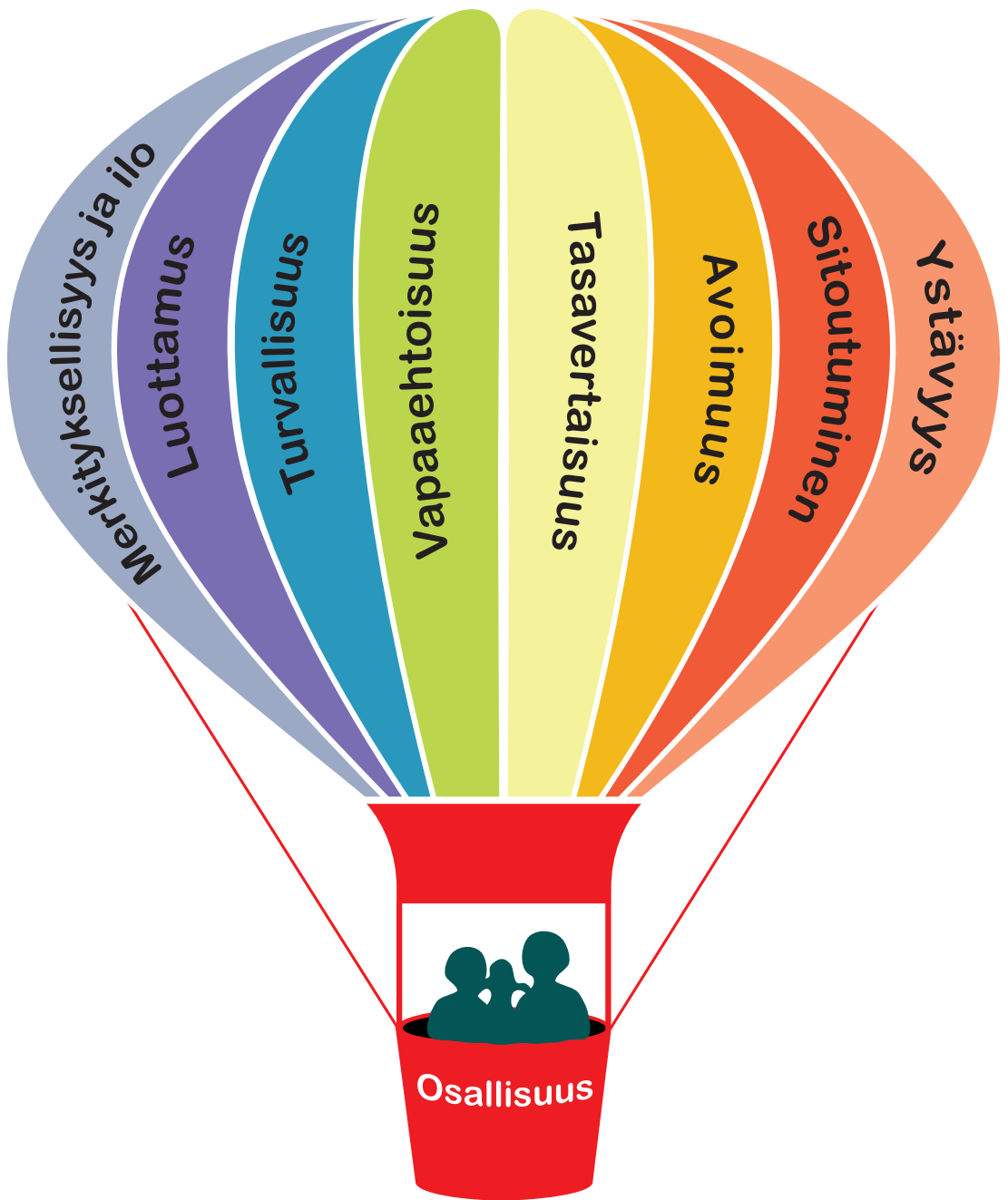
Sijaisperhettä tukeva ja valvova ammatillinen verkosto sijoittuu oheisessa kuvassa sijaisperheen ja läheisverkoston ympärille. Sijaisperheen ja sosiaalitoimen vuorovaikutus keskittyy yleensä perheeseen sijoitetun lapsen hyvinvoinnin ja sijaisvanhempien kasvatustehtävän ympärille. Sijoituksen päätyttyä myös vuorovaikutus sijaisperheen jäsenten ja sosiaalitoimen välillä päättyy.

Perhekaveritoiminta on vapaaehtoistoimintaa, joka edellyttää järjestäjältään vapaaehtoistoiminnan ja perhehoidon ammatillista osaamista. Perhekaverisuhteeseen liittyvää tukea voivat antaa tilanteesta riippuen perhehoidon ammatilliset toimijat tai vapaaehtoistoiminnan koordinaattori, kuitenkin yhteistyössä perhehoidon sosiaalityön kanssa. Hankkeessa saatujen kokemusten pohjalta näyttää siltä, että sijaisperheet ja toimintaan mukaan tulevat vapaaehtoiset ovat erityisen yhteistyökykyisiä ja motivoituneita. Hyvät rakenteet, valmennus sekä keskinäisen arvostuksen ja avoimuuden ilmapiirin luominen ovat osa ammatillista toimintaa, joka ennaltaehkäisee perhekaverisuhteen ongelmia. Perhekaveritoiminnan ammatillisesta tuesta kerrotaan enemmän käsikirjan luvussa 7.10 (s. 37).

5. Toimivan ja turvallisen perhekaverisuhteen edellytyksiä

Perhekaveritoiminnassa muodostuu vuorovaikutussuhteita esimerkiksi perhekaverin ja lapsen, perhekaverin ja sijaisvanhemman sekä perhekaverin ja toiminnan koordinaattorin välille. Ihmisten väliset vuorovaikutussuhteet ovat ainutlaatuisia ja siten myös hyvään vuorovaikutukseen voidaan päästä monella eri tavalla. PePPi -hankkeessa on kuitenkin tunnistettu joitakin vuorovaikutussuhteisiin ja ajattelumalleihin liittyviä tekijöitä, jotka edesauttavat toimivan perhekaverisuhteen syntymistä ja ylläpitämistä. Näiden tekijöiden olemassaolon tiedostaminen ja huomioiminen perhekaverisuhteessa edesauttaa toimivan ja turvallisen perhekaverisuhteen muodostumista ja ylläpitämistä. Vapaaehtoisen valmiuksia ja ymmärrystä vuorovaikutukseen vaikuttavista tekijöistä pyritään tukemaan vapaaehtoisten valmennusprosessissa. Sijaisperheen valmius ottaa vastaan vapaaehtoista tukea taas selvitetään siinä vaiheessa, kun perhe hakeutuu mukaan toimintaan.

Seuraavaan kuvaan (kuva 3, sivu 15) olemme koonneet yhteen keskeisimpiä toimivan ja turvallisen perhekaverisuhteen edellytyksiä.

Kuva 3: Toimivan ja turvallisen perhekaverisuhteen edellytyksiä

Vapaaehtoisuus

”Nii ja onhan se hyvä, että jos joku pystyy ja haluaa tehdä tämmöstä vapaaehtoisesti, nii on se aika kova juttu.”

Vapaaehtoinen perhekaveri on vuorovaikutuksessa sijaisperheen kanssa ilman ammatillisia silmälaseja. Hänet on valmennettu kunnioittamaan perheen itsemääräämisoikeutta, toiveita ja toimintatapoja. Hän ei arvioi eikä kontrolloi, vaan on läsnä omasta halustaan ja henkilökohtaisesta kiinnostuksestaan johtuen, omaan elämäntilanteeseensa sopivalla tavalla. Vapaaehtoisuus tuo siis vuorovaikutukseen tasavertaisuutta, arkisuutta ja joustoa.

Perhekaveritoiminnan järjestäjän ja lapsen sijoittaneen kunnan näkökulmasta vapaaehtoisuus tarkoittaa esimerkiksi sitä, että perhekaverin ja lapsen välistä vuorovaikutusta ei ole tarkoitus tavoitteellistaa eikä kontrolloida. Vapaaehtoinen ja sijaisvanhemmat sekä perheen lapset voivat kyllä asettaa itse tavoitteita toiminnalle, mutta nämä tavoitteet eivät ole velvoittavia ja ne voivat muuttua perhekaverisuhteen edetessä. Vapaaehtoinen ja perheenjäsenet yhdessä päättävät, mitä tekevät tapaamisissa.

Sijaisperhettä ei myöskään voida velvoittaa perhekaveritoimintaan sijoittajan taholta. Mikäli lapsen sijoittanut taho esimerkiksi on huolissaan perheen jaksamisesta, on perheelle tarjottava kunnan toimesta tai ostopalveluna perhehoidon asiantuntemusta omaavien ammattilaisten tukea. Ammatilliset palvelut, kuten perus-, terveydenhuolto- ja terapiapalvelut sekä sijoittavan tahon kustantamat koulutukset, työnohjaus ja mentorointi ovat aina ensisijaisia toimia huolilanteissa. Ammatillista tukea voidaan kuitenkin täydentää vapaaehtoistoiminnalla myös huolilanteissa. Huolilanteessa on hyvä kartoittaa perheen saama ammatillinen tuki, jotta on mahdollista yhdessä pohdita, voidaanko vapaaehtoistoiminnan keinoin lisätä perheen hyvinvointia.

Halutessaan antaa sijaisperheelle aikaansa ja voimavarojaan, perhekaveri osoittaa ymmärtävänsä ja arvostavansa perheen elämää ja arkea. Tämä saa sijaisvanhemmat puolestaan arvostamaan vapaaehtoista. Keskinäisen arvostuksen syntyminen luo vuorovaikutukseen positiivisen kehän, joka tuottaa hyvää molemmille osapuolille. Perhekaveriksi ryhtyminen ei edellytä ammatillista osaamista ja suorittamista, vaan hyviä vuorovaikutustaitoja ja kiinnostusta lapsia ja sijaisperheen arkea kohtaan. Sijaisvanhemmilla on yleensä hyvät vuorovaikutustaidot, jolloin vapaaehtoiselle sopivista tehtävistä voidaan sopia yhdessä neuvotellen.

Aiemmistä vaikeista kokemuksistaan johtuen sijoitettu lapsi tai nuori voi kokea itsensä arvottomaksi. Koettu arvottomuus puolestaan johtaa siihen, että lapsen tai nuoren voi olla vaikeaa uskoa, että heitä ammatikseen hoitavat aikuiset todella ovat kiinnostuneita heidän hyvinvoinnistaan. Vapaaehtoisen osoittama kiinnostus ja osallistuminen nuoren arkielämään saattaa nostaa nuoren omanarvontunnetta ja lisätä nuoren uskoa myös ammattilaisauttajien aitoon kiinnostukseen ja välittämiseen.

Tasavertaisuus

Vaikka vapaaehtoinen, sijaisvanhemmat ja perheen lapset ovat perhekaveritoiminnassa eri rooleissa, heidän välisensä suhde on tasavertainen samoin kuin perhe- ja läheisverkostosuhteissa. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että vapaaehtoisen perhekaverin tehtävä ei ole arvioida perhettä tai lasta.

Perhekaverisuhteessa vapaaehtoinen toimii yleensä jollain tapaa sijaisperheen hyväksi. Sijaisperheen täytyy luottaa siihen, että vapaaehtoinen on omasta halustaan mukana toiminnassa ja että häntä palkitsee toiminnan tuoma ilo sijaisperheelle, sijaisperheen arvostus vapaaehtoisen tukea kohtaan ja syntyvä ihmissuhde. Kiitollisuudenvelkaa sijaisperheelle ei muodostu eikä kummankaan osapuolen – sijaisperheen tai vapaaehtoisen – tarvitse miettiä, voiko pyytää tai tarjoutua tekemään perhekaverisopimuksessa sovittuja asioita. Tasavertaisessa suhteessa voi luottaa siihen, että toinen osaa kieltäytyä, mikäli ehdotettu ei hänelle sovi.

Perhekaveritoiminnan järjestäjienkään ei ole tarkoitus arvioida perhekaveritoimintaa samalla tavalla kuin ammatillisen verkoston perinteisesti tarjoamia tavoitteellisia tukimuotoja, vaan toiminnan järjestäjien tehtävänä on olla tarvittaessa sekä perheen että vapaaehtoisen käytettävissä ja mahdollistaa vuorovaikutuksen onnistuminen ja perhekaverisuhteen jatkuminen. Perhekaveritoiminnan arvioinnista kerrotaan tarkemmin käsikirjan luvussa 7.11 (s. 39).

”Odotukset ylittyivät, tukisuhteesta tulikin ihan oikea ihmissuhde ... ei ole vain suorittamista vaan vuorovaikutuksellista. On tehty juttuja myös koko perheen kanssa yhdessä.”

– Perhekaveri

Turvallisuus

Valmennusprosessilla ja taustojen tarkistamisella pyritään siihen, että perhekaveriksi ryhtyvä on turvallinen aikuinen. Perhekaverisuhteessa turvallisuus ja turvallisuuden tunne synnytetään osapuolten välisessä vuorovaikutuksessa.

Lapsen turvallisuuden tunteen säilyttämiseksi osapuolet tarvitsevat riittävästi tietoa lapsen taustasta, toiveista ja peloista sekä sijaisperheen toimintatavoista ja säännöistä. Sijaisvanhemmat ovat avainasemassa tämän tiedon välittämisessä. Lapsi saattaa esimerkiksi pelätä jotain näennäisesti normaalielämään kuuluvaa vaaratonta asiaa (kuten eläimiä tai ohi ajavia autoja) ja tarvita ikäistään enemmän huolenpitoa tässä suhteessa. Lapsi tai nuori saattaa myös vaikuttaa ulkoisesti ikäistään vanhemmalta ja pystyvämmältä, mutta olla kuitenkin psyykkisesti tarvitsevampi kuin muut ikäisensä.

Sijaisvanhempien läsnäolo ensimmäisissä tapaamisissa on tärkeää. Läsnäolo kantaa lasta ja samalla vapaaehtoinen näkee käytännössä, millä tavalla sijaisvanhemmat ovat vuorovaikutuksessa lapsen kanssa. Sijaisvanhempien antamien tietojen ja omien havaintojensa pohjalta perhekaveri alkaa muodostaa vuorovaikutussuhdetta lapsen kanssa. Kun kaikki osapuolet tulevat tutuiksi keskenään, lapsen kanssa toimivien ai-

kuisten on helpompi jakaa kokemuksiaan lapsen kanssa olemisesta ja ratkoa mahdollisesti vastaan tulevia pulmatilanteita.

”Parasta on ollut, kun Ninni (nuori) alkoi luottaa Sannaan (aikuiskaveriin) ja uskalsi lähteä kaupungille kahdestaan tämän kanssa.” – Sijaisäiti

Avoimuus

Avoimuus vuorovaikutuksessa voi toteutua monella tavalla. Joskus avoimuus käsitetään sen kautta, miten paljon henkilö kertoo omista henkilökohtaisista asioistaan muille. Perhekaveritoiminnassakin avoimuus voi tarkoittaa henkilökohtaisten asioiden jakamista. Se, että perhekaveritoiminnan osapuolet tietäisivät toisistaan kaiken, ei kuitenkaan ole itseisarvo – jokaisella toimintaan osallistuvalla on oltava mahdollisuus määritellä, mitkä asiat kuuluvat hänen oman yksityisen elämänsä piiriin. On huomattava, että myös lapsella on yksityisasiota ja hänen ympärillään toimivien aikuisten yhtenä suurena tehtävänä on suojella lapsen yksityisyyttä.

Perhekaveritoiminnassa avoimuutta voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavien kysymysten kautta:

- Mitä muitten täytyy tietää, jotta perhekaverisuhde voi jatkua/käsillä oleva tilanne voidaan ratkaista/lapsen turvallisuuden tunne säilyttää?
- Miten voin auttaa muita ymmärtämään perhekaveritoimintaan/kyseiseen tilanteeseen liittyvät toiveeni ja tarpeeni?

Perhekaveritoiminnan kaikki osapuolet voivat peilata asioiden kertomisen tarvetta näiden kysymysten kautta. Keskeistä on riittävä, perhekaverisuhteen ylläpitämiseen tähtäävä avoimuus. Joskus vaikeiden asioiden esille ottaminen vaatii itsensä haastamista ja motivointia. Perhekavereita ja sijaisperheen jäseniä tulee kannustaa ensisijaisesti avoimuuteen sekä omien toiveiden ja mahdollisten ongelmien esille ottamiseen perhekaverisuhteessa, mutta joskus kynnys ottaa asia puheeksi voi muodostua liian suureksi joko perhekaverille tai sijaisperheelle. Tällaisissa tilanteissa on kaikkien etu, että perhekaveri tai sijaisvanhempi keskustelee asiasta mahdollisimman varhaisessa vaiheessa perhekaveritoiminnan koordinaattorin kanssa, joka voi auttaa asian selvittämisessä.

Edellä esitettyjen kysymysten ei ole tarkoitus rajoittaa kertomista – vuorovaikutuksen ei perhekaveritoiminnassa tarvitse olla tavoitteellista ja mietittyä. Päinvastoin, mitä tutummiksi perhekaverisuhteen osapuolet tulevat toisilleen, sitä luontevammaksi, ”arkisemmaksi” ja avoimemmaksi vuorovaikutus käy. Avoimuus puolestaan lisää turvallisuutta ja turvallisuuden kokemusta, mikä on tärkeää sijaisperheelle.

Luottamus ja sitoutuminen

Sijaisperheiden perhekaveritoiminta tapahtuu sijaisperheen yksityisellä alueella: konkreettisesti perheen kotona ja vuorovaikutuksellisesti kodin ja läheisverkoston rajapinnassa. Jotta sijaisperhe voi vastaanottaa vapaaehtoisen ja toimintaa koordinoivat henkilöt perheensä piiriin, perheen jäsenten on voitava luottaa vapaaehtoiseen ja perhekaveritoiminnan järjestäjiin. Sijaisvanhemmat kantavat suurta vastuuta perheensä hyvinvoinnista ja vapaaehtoisuuteen liittyvät riskit on myös syytä tunnistaa ja tunnustaa.

Sijaisvanhempien luottamusta perhekaveritoimintaa kohtaan lisää tunne siitä, että vapaaehtoinen on sitoutunut toimintaan. Valmennusprosessin aikana vapaaehtoiseksi haluava saakin tarkastella omia motiivejaan ja haluaan sitoutua perhekaveritoimintaan. Perhekaveritoiminnan ollessa käynnissä vapaaehtoisen sitoutumisesta voivat kertoa esimerkiksi hänen aktiivisuutensa yhteydenotoissa ja toiminnan ideoinnissa sekä hänen valmiutensa ottaa vastaan kehittävää palautetta. Perhekaveri, toiminnan koordinaattori ja sosiaalityöntekijä voivat siis omalla vuorovaikutustavallaan, kuten johdonmukaisuudella, kiinnostuksella ja aidolla läsnäololla edistää luottamuksen syntymistä perhekaverisuhteen osapuolien välillä. On myös hyvä muodostaa yhteinen käsitys siitä, miksi perhekaveritoiminta käynnistetään juuri tämän perheen kohdalla. Jos sijaisvanhemmat kokevat, että lapsen sijoittanut organisaatio tarkkailee tai valvoo perhekaveritoiminnan kautta esimerkiksi vanhempien jaksamista, voi olla vaikeaa synnyttää luottamuksellista vuorovaikutusta osapuolien välillä.

Vapaaehtoiselle on tärkeää, että perheen jäsenet kertovat rehellisesti toiveistaan ja tarpeistaan hänelle. Sitoutuakseen toimintaan vapaaehtoinen tarvitsee kokemuksen siitä, että sijaisvanhemmat toimivat perhekaverisuhteen jatkumisen mahdollistamiseksi. Sijaisvanhempien sitoutumisesta voi kertoa esimerkiksi heidän joustavuutensa ja konkreettinen apunsa tapaamisten järjestämisessä.

Perhekaveritoimintaan liittyvien aikuisten keskinäinen luottamus ja sitoutuminen toimintaan mahdollistavat luottamuksen syntymisen lapsessa. Lapsen luottamuksen rakentuminen voi kuitenkin viedä aikaa hänen aikaisemmista vaikeista kokemuksistaan johtuen. Erityisesti perhekaveritoiminnan alkuvaiheessa lapsen turvallisuuden tunteen ylläpitämiseen onkin kiinnitettävä huomiota. Perhekaveritoiminnan koordinaattorin tehtävänä on olla haastavissa tilanteissa aktiivisesti vuorovaikutuksessa muiden osapuolien kanssa ja kantaa vastuuta tilanteiden selvittämisestä.

”Ehkä tärkeintä tukihenkilölle on kyky sitoutua. Lapset ovat kokeneet niin paljon pettymyksiä ja luopumisia, että heidän on vaikeampi luottaa ja kiintyä. Mieluiten aikuiskaverin olisi hyvä pystyä sitoutumaan muutamaksi vuodeksi. Tärkeää on myös kyky kiintyä ja heittäytyä: että voi antaa itselleen luvan tykätä tästä lapsesta, vaikkei tiedä, pysykö jatkossa lapsen elämässä. Samoin terve itseluottamus on tärkeää: jos sattuisikin olemaan ”väärä” ihminen perheelle, niin ymmärtää, että ei johtunut minusta, että tällä kertaa ei natsannut, vaan joku muu lapsi tai perhe voi olla minulle sopivampi. Muistaa sen, että me ollaan kaikki niin erilaisia.” – Sijaisäiti

Katkennut ihmissuhde - myös aikuiskaverisuhde - voi saada lapsen ajattelemaan, että hän ei ollut siinä riittävän hyvä, ja näin johtaa isoon kolaukseen itsetunnossa ja luottamuksessa aikuisiin. Hylätyksi tulemisen kokemus on tuttu etenkin sijoitetuille lapsille ja se voi palata mieleen näissä tilanteissa. Vapaaehtoistoimintaan sitoutuminen pitää sisälleen tämän ymmärtämistä, mutta toisaalta toiminnan on oltava aidosti vapaaehtoista myös perhekaverina toimivalle. Vapaaehtoista ei voi tai kannata vaatia jatkamaan tilanteissa, joissa hän ei koe perhekaverisuhteen jatkamista mielekkääksi. Perhekaveritoiminnan etu on se, että vapaaehtoinen voi hyvin pitkälle itse määritellä, millä tavalla ja kuinka usein hän pitää yhteyttä lapseen ja perheeseen. Tämä tuo sitoutumista vaati-vaan tehtävään tarpeellista joustavuutta ja keveyttä.

Merkityksellisyys ja ilo

Perhekaveritoiminta on vuorovaikutteista ja vastavuoroista. On tärkeää, että niin sijaisperhe, perheen lapset kuin vapaaehtoinenkin saavat toiminnasta iloa ja merkityksellisyden kokemuksia.

Merkityksellisyden kokemus syntyy vapaaehtoiselle siitä, että hän saa tuntea olevansa hyödyksi ja iloksi sijaisperheelle. Vapaaehtoisen antama panos voi tuntua hänestä itsestään pieneltä. Perheen kokema hyöty voi kuitenkin olla erittäin suuri ja tämän huomaaminen tuo vapaaehtoiselle hyvän mielen.

Sijaisperheelle toiminnan merkityksellisyys näyttäytyy hyvin konkreettisenä. Esimerkiksi arkeen saatu apu ja vanhempien vapaa-ajan mahdollistaminen eivät ole pikkujuttuja, vaan hyvinvointia tuottavia tärkeitä asioita, joita sijaisperheen voi olla vaikeaa saada muualta. Se, että vapaaehtoinen tukee perhettä ja jakaa perheen kanssa arjen hetkiä on sijaisvanhempien kertoman mukaan voimauttavaa.

Osapuolten kokema merkityksellisyys ja ilo välittyvät keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Sijaisvanhempien sekä perhekaverin kannattaakin antaa toisilleen ja lapsille positiivista palautetta toisen vahvuuksista sekä onnistumisista ja ilonaiheista perhekaverisuhteessa.

”Parasta on se, että näkee kuinka joku perhe pystyy rakastamaan muidenkin lapsia kuin omiaan. Lasten kanssa vietetty aika. Yhdessä nauraminen, uuden oppiminen, hyvän mielen tuottaminen. Vanhemmat saivat hengähtää.” – Vapaaehtoinen

Ystävyyys

Perhekaveritoimintaan liittyvä epämuodollisuus ja tavoitteettomuus sekä perhekaverin toiminta perheen yksityiselämän piirissä luovat pohjaa ystävyyssuhteiden syntymiselle. Perhekaverisuhteesta voi syntyä aito ystävyys, jonka molemmat osapuolet haluavat jatkuvan tulevaisuudessakin.

Useat vapaaehtoiset ovat palautteissaan kertoneet kohtaamistaan ”ihanista ja tavallisista lapsista”, joiden kanssa heillä on syntynyt ystävyys-suhte. Lapset tuottavat vapaaehtoisten kertoman mukaan heille iloa. Kun lapsi näkee tuottamansa ilon vapaaehtoisen kasvoilla, hän tuntee onnistumista ja ylpeyttä itsestään. Monien vapaaehtoisena toimivien mielestä parasta vapaaehtoisuudessa ovat juuri lapset.

Vapaaehtoisen kanssa tehdään yhdessä mukavia arjen asioita. Tavallisesta arjesta nauttimisen taito ja tylsyyden sietokyky voivat kasvaa huomaamatta perhekaverin kanssa puuhaillessa.

”Jos he vain haluaa, niin ilman muuta mielellään piittää heidät meidän perheen elämässä.”

– Sijaisvanhemmat

Osallisuus

Edellä kuvattujen toimivan ja turvallisen perhekaverisuhteen edellytysten toteutuessa lapsen, sijaisvanhemman ja perhekaverin osallisuus perhekaveritoiminnassa tulee mahdolliseksi.

Kokemus osallisuudesta on myös merkityksellinen. Perhekaveritoiminnan osapuolien osallisuuden kokemusta vahvistaa se, että toiminta on lähtökohtaisesti vapaaehtoista heille kaikille. Kaikki saavat myös suunnitella toiminnan sisältöä sekä tarkastella toimintaa omista näkökulmistaan.

Lapsen osallisuuden kokemusta vahvistaa myös se, että hänellä on oikeus muuttaa mieltään. Jos lapsi haluaa lopettaa perhekaveritoiminnan, on toive hyväksyttävä. Lapsen kanssa toimivat aikuiset voivat omalla vuorovaikutuksellaan edistää lapsen osallisuutta myös perhekaverisuhdetta lopetettaessa. Lapsi saa kokemuksen kuulluksi tulemisesta, kun aikuinen vastaa sensitiivisesti ja oikea-aikaisesti hänen vuorovaikutussellisiin viesteihinsä sekä huomioi hänen mielipiteensä ja aloitteensa. Kuulluksi tuleminen kokemus voi avata myös mahdollisuuden perhekaveritoiminnan jatkamiselle.

6. Perhekaveritoiminnan käytäntöjä

PePPI-hanke on noudattanut perhekaveritoiminnassa pääosin Pelastakaa Lasten lapsiperheiden tukihenkilötoiminnan käytäntöjä. Toimintaa järjestävä taho voi noudattaa soveltuvilta osin taustaorganisaatiossa jo noudatettavia käytäntöjä. Seuraavaksi kuvattut käytännöt ovat hyviksi havaittuja, joten voimme suositella niitä muillekin toimintaa järjestäville tahoille.

Sitoutuminen toimintaan

Vapaaehtoisten toivotaan sitoutuvan perhekaverisuhteeseen vähintään vuoden ajaksi. Etenkin toimittaessa sijaisperheen lapsen tai nuoren aikuiskaverina, ovat pitkäkestoiset tai pysyvät ihmissuhteet erityisen merkityksellisiä, joten ihanne olisi, että aikuiskaveri voisi sitoutua toimintaan pitkäkestoisesti. Sitoutumisen merkitystä korostetaan perhekavereille prosessin kaikissa vaiheissa. Perhekaverisuhteen aikana sitoutumista voidaan vahvistaa oikea-aikaisella tuella ja ohjauksella.

Sitoutumisen merkitystä perhekaverisuhteissa on avattu tarkemmin luvussa 5 kohdassa luottamus ja sitoutuminen.

Parin kanssa perhekaverina toimiminen

PePPI-hankkeella on ollut hyviä kokemuksia siitä, että perhekaverina on voinut toimia paitsi yksin, myös parin kanssa. Etenkin useamman lapsen tai isomman perheen kanssa toimittaessa voi ylimääräisestä käsiparista olla hyötyä, mutta vapaaehtoispareja on toiminut myös aikuiskaverina yksittäisille lapsille.

Parin kanssa toimiminen mahdollistaa perhekaverisuhteessa koettujen ilojen ja haasteiden jakamisen ja pohtimisen yhdessä toisen kanssa tuoreeltaan. On kuitenkin tärkeätä, ettei perhekaveripari anna välillään mahdollisesti olevien erimielisyyksien tai jännitteiden heijastua perhekaverisuhteeseen.

Tapaamiskerrat

Tapaamisia on sijaisperheiden perhekaveritoiminnassa yleensä 1-3 kertaa kuukaudessa, ja niiden kesto voi vaihdella yhdestä tai useammasta tunnista kokonaiseen päivään. Kerran kuukaudessa tapaamisen voidaan ajatella olevan minimi tutustumiselle ja ihmissuhteen syntymiselle, mutta etenkin lapsen tai nuoren aikuiskaverina toimittaessa suo-

sittelemme tapaamaan mahdollisuuksien mukaan 2-3 kertaa kuukaudessa. Perhekaveritoiminnasta voi pitää lomaa oman elämäntilanteen niin edellyttäessä tai esimerkiksi kesäloma-aikaan, kun tapaamisia voi olla haasteellista järjestää säännöllisesti.

Perhe ja vapaaehtoinen yhdessä päättävät, kuinka sopivat tapaamisista: sovitaanko niistä yleensä edeltävällä tapaamisella vai tapaamiskertojen välissä sähköpostitse tai puhelimitse. Lapsi tai nuori kannattaa ikä- ja kehitystasonsa mukaan ottaa mukaan tapaamiskertojen sopimiseen ja suunnitteluun. Vapaaehtoiselle on kuitenkin hyvä antaa mahdollisuus päättää, vaihtaako hän esimerkiksi puhelinnumeroita lapsen tai nuoren kanssa tai hyväksyykö tätä kontakteihinsa sosiaalisessa mediassa. Yhteydenpidosta kannattaa keskustella vapaaehtoisen ja sijaisvanhempien sekä lapsen kesken ensimmäisessä tapaamisessa.

Toimintakulut ja matkakorvaukset

Vapaaehtoistoiminta on palkatonta, mutta on kohtuullista olettaa, että vapaaehtoiselle ei synny toiminnasta kuluja. PePPi-hankkeen aikana perhekavereille on maksettu kuitteja vastaan kulukorvauksia perhekaverisuhteessa syntyneistä toimintamenoista korkeintaan 150 €/kalenterivuosi. Tällaisia menoja voivat olla esimerkiksi vapaaehtoisen ja lapsen tai sijaisperheen yhteiset uimahallikäynnit, ostetut jätelöt, kahvilakäynnit tai elokuvaliput. Summa on varsin pieni, sillä tarkoituksena on kannustaa tekemään yhdessä myös ilmaisia tai halpoja, tavalliseen arkeen kuuluvia asioita. Jos perhekaveritoiminnasta syntyy sijaisperheen ja vapaaehtoisen yhteisestä sopimuksesta enimmäismäärää enemmän kuluja, sijaisperhe vastaa niistä.

Yleensä vapaaehtoiset ovat maksaneet toiminnan kulut ja hakeneet korvaukset jälkikäteen, mutta on myös mahdollista, että sijaisvanhemmat vastaavat kulukorvausten hakemisesta. Lisäksi vapaaehtoisille on korvattu matkakuluja julkisten kulkuneuvojen lippuja vastaan tai autolla kuljettaessa 0,35 €/km.

Vakuutukset

PePPi-hankkeessa sekä sijaisperheen toimintaan osallistuvat jäsenet että vapaaehtoiset ovat olleet vastuu- ja tapaturmavakuutettuja toiminnan aikana. Lisäksi taustaorganisaatio on tarvittaessa vastannut vakuutusten omavastuuosuudesta tapaturman tai vahingon sattuessa.

Vaitiolositoumus

Kaikki perhekaverit allekirjoittavat vaitiolositoumuksen viimeistään perhekaverivalmennuksen yhteydessä (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 15 §). Vaitiolositoumuksessa vapaaehtoinen lupaa olla puhumatta tuettavien lasten ja heidän

syntymä- sekä sijaisperheidensä asioista toiminnan ulkopuolisille ihmisille. Vaitiolositoumus sitoo vapaaehtoista vielä perhekaverisuhteen päättymisen jälkeenkin. Vaitiolon merkitystä on syytä painottaa vapaaehtoisille valmennuksessa ja vielä perhekaverisopimusta tehtäessä.

Huolen puheeksi ottaminen

Vapaaehtoisella on velvollisuus kertoa lasta ja sijaisperhettä koskevista huolistaan perhekaveritoiminnan järjestäjälle vaitiolositoumuksesta huolimatta. Vapaaehtoisille on syytä puhua valmennuksessa huolen puheeksi ottamisesta ja tilanteista, joissa tulee arvioida tarvetta lastensuojeluilmoitukselle. Mikäli vapaaehtoinen kantaa huolta perheen tai lapsen tilanteesta, tulee tätä rohkaista mahdollisuuksien mukaan ottamaan asia puheeksi ja kertoa huolenaiheestaan sijaisperheelle.

Jos asia on kuitenkin sellainen, että vapaaehtoinen ei koe voivansa puhua siitä sijaisperheen kanssa ja vapaaehtoisella on huoli lapsen kehitystä vaarantavista olosuhteista tai lapsen kehitystä haittaavasta käyttäytymisestä, tulee vapaaehtoisen viipymättä ilmoittaa asiasta toiminnasta vastaavalle koordinaattorille. Vapaaehtoisilla on oikeus, muttei velvollisuutta tehdä lastensuojeluilmoitusta. Sen sijaan toiminnasta vastaavan tahon on arvioitava tilanne ja tehtävä siitä tarvittaessa lastensuojeluilmoitus. (Lastensuojelulaki 25 §.) Perhekaverisopimusta laadittaessa on hyvä puhua perheen ja perhekaverin kesken avoimuuden ja huolen puheeksi ottamisen tärkeydestä perhekaverisuhteessa.

Vapaaehtois- ja asiakasrekisteri sekä rekisteriseloste

Vapaaehtois- ja asiakasrekisteriin kerätään perhekavereista ja tuettavista sijaisperheistä perhekaverisuhteiden solmimisen ja ylläpidon kannalta oleellista tietoa lomakkein ja perhekaverisuhteiden seurannan kautta. Henkilötietolaki (10 §, 1999) edellyttää, että henkilörekistereistä tulee laatia ja pitää kaikkien saatavilla rekisteriseloste, josta käy ilmi rekisterinpitäjän nimi ja yhteystiedot, henkilötietojen käsittelytarkoitus, kuvaus rekisteröityjen ryhmistä ja näihin liittyvistä tiedoista, mihin tietoja voidaan luovuttaa sekä rekisterin suojauksen periaatteet. Kunnilla ja järjestöillä on yleensä jo olemassa rekisterit ja rekisteriseloste, joihin perhekaveritoiminta voidaan liittää.

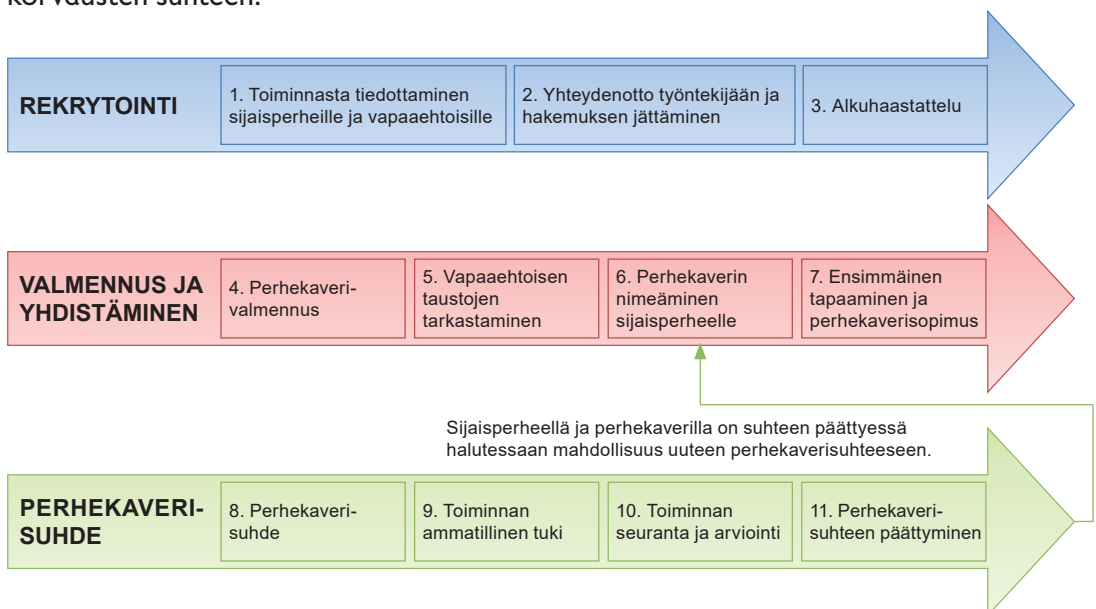
7. Sijaisperheiden perhekaveritoiminnan järjestäminen

7.1. Perhekaveritoiminnan prosessi

Jokaisen perhekaveritoiminnan vaiheen koordinointiin tulee varata riittävästi aikaa ja taloudellisia resursseja. Sopivan vapaaehtoisen ja sijaisperheen yhteen saattaminen vaatii harkintaa, perhekavereille tulee järjestää mahdollisuuksia vertaistukeen ja perhekaverisuhteissa voi tulla vastaan monenlaisia haasteita, jotka edellyttävät tilanteen pohtimista yhdessä koordinaattorin kanssa. Perhekaveritoiminnan käynnistyminen alueella saattaa vaatia aikaa ja paljon työtä, mutta pienelläkin vapaaehtoisporukalla – esimerkiksi 5-10 perhekaverilla – voi lähteä toteuttamaan toimintaa ja keräämään kokemuksia, joiden myötä toimintaa tehdään näkyväksi ja saaduista kokemuksista viestitään uusille vapaaehtoisille, sijaisperheille ja päättäjille.

Eri työvaiheita voi hoitaa yksi koordinaattori tai prosessi voidaan jakaa useamman henkilön hoidettavaksi. Esimerkiksi vapaaehtoisten rekrytointia voivat tehdä sijaisvanhempia ja tukiperheitä perhehoitoon rekrytoivat työntekijät tai organisaation viestintää toteuttavat henkilöt. Maksatuksia voivat hoitaa toimistotyöntekijät ja perhekaverisuhteiden seuranta lasten tai perheen omat sosiaalityöntekijät. Tällöin perhekaveritoiminnan koordinaattorille jää kuitenkin edelleen kokonaisvastuu toiminnan järjestämisestä ja perhekaverisuhteiden toimivuuden seurannasta.

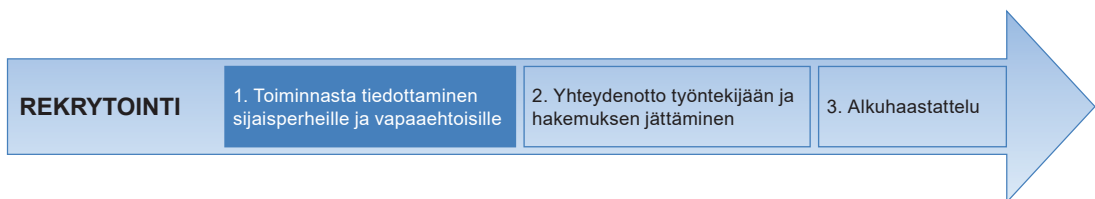
Mikäli organisaatiossa järjestetään jo jonkinlaista vapaaehtoistoimintaa tai perhekaveritoimintaa, perhekaveritoiminnassa kannattaa noudattaa soveltuvin osin jo olemassa olevia käytäntöjä esimerkiksi rekrytointiin, valmennuksen ja vakuutusten sekä kulu- korvausten suhteen.

Kuva 4: Sijaisperheiden perhekaveritoiminnan polku

Seuraavissa luvuissa avataan sijaisperheiden perhekaveritoiminnan prosessia (kts. kuva 4) ja toiminnan järjestämistä toiminnan koordinaattorin näkökulmasta. Jokaisen vaiheen kohdalla kerrotaan, mitä toiminnan onnistunut järjestäminen edellyttää ja miten perhekaveritoiminnan osapuolet huomioidaan kussakin vaiheessa. Kunkin kappaleen lopuksi on arvioitu työvaiheeseen tarvittavat ajalliset ja taloudelliset resurssit sekä lueteltu PePPi-hankkeen tuottamat materiaalit, joita kyseisessä vaiheessa voi hyödyntää. Tarvittavat resurssit ja etenkin eri vaiheisiin kuuluva aika riippuvat kuitenkin monista asioista, esimerkiksi siitä, voiko työvaiheen yhdistää jo vastaavaa toimintoa muutoinkin osana työnkuvaansa tekevän työntekijän toimenkuvaa. Toimintaan liittyvät materiaaleista on koottu vielä lista sivulle 48 (kuva 5). Materiaalit löytyvät sähköisessä muodossa www.peppivoimaa.fi -sivustolta. Materiaaleja ja tekstejä voi hyödyntää ja muokata oman organisaation käyttöön soveltuviksi.

7.2. Vaihe 1: Toiminnasta tiedottaminen sijaisperheille ja vapaaehtoisille

Kun vapaaehtoisena perhekaverina toimimisesta kiinnostuneille ja sijaisperheille tiedotetaan toiminnasta, on tärkeää sekä innostaa uusia ihmisiä tulemaan mukaan toimintaan että pyrkiä välittämään heille mahdollisimman realistista tietoa toiminnan mahdollisuuksista ja vaatimuksista. Mitä toiminta edellyttää vapaaehtoiselta ja sijaisperheeltä? Entä mitä mahdollisuuksia toiminta tarjoaa heille? Kuka voi hakeutua mukaan toimintaan ja miten mukaan pääsee? Mitä kokemuksia sijaisperheillä ja perhekavereilla on toiminnasta? Tiedottamisessa voi käyttää apuna www.peppivoimaa.fi -sivustolta löytyviä sijaisperheiden perhekaveritoiminnan esitettä, videoita ja mainospohjaa.

7.2.1. Toiminnasta tiedottaminen sijaisperheille

On tärkeää, että sijaisperheiden sosiaalityöntekijöillä on riittävä ymmärrys perhekaveritoiminnasta ja vapaaehtoisten mahdollisuuksista tukea sijaisperheitä heidän arjensa. Näin he voivat paremmin kertoa toiminnasta sijaisperheille ja toisaalta ymmärtävät, minkälaisiin tarpeisiin vapaaehtoistoiminnalla ei voida vastata.

Sijaisperheitä voi hakea mukaan toimintaan tarjoamalla mahdollisuutta avoimesti kaikille organisaation piirissä oleville sijaisperheille tai etsiä kohdennetusti perheitä sen

mukaan, minkälaisia perhekavereita on tarjolla. Sijaisperheille voi käydä kertomassa toiminnasta täydennyskoulutuspäivillä, heille voi lähettää uutiskirjeessä tietoa toiminnasta tai kertoa toiminnasta sosiaalisessa mediassa tai lehtijutuun. Perheen sosiaalityöntekijä voi vinkata toiminnasta perheelle, jolle ajattelee toiminnan sopivan. Tai perhehoidon työntekijöille voidaan esitellä palaverissa tarjolla olevat perhekaverit ja yhdessä pohtia heille sopivia sijaisperheitä, joille toimintaa sitten ehdotetaan.

7.2.2. Toiminnasta tiedottaminen vapaaehtoisille

Sijaisperheiden perhekavereiksi hakeutuu ihmisiä, joille perhehoito on vierasta, mutta myös henkilöitä, joilla on aiempaa lastensuojelun ja perhehoidon kokemusta tai tuntemusta. Yhteistä perhekavereiksi hakeutuville on kiinnostus sijaisvanhemmuutta ja sijaisperheitä kohtaan. PePPi-hankkeen kautta perhekavereina on toiminut muun muassa sijaissisaruksia, lastensuojelun kokemusasiantuntijoita, sijaisvanhemmuudesta kiinnostuneita, sosiaali- ja terveysalalla työskenteleviä sekä eri alojen opiskelijoita.

Perhekavereita voi etsiä ja ottaa vastaan sekä ympäri vuoden että erityisesti ennen järjestettävää valmennusta. Perhekaveritoiminnasta kannattaa kertoa ainakin organisaation verkkosivuilla ja sosiaalisessa mediassa, erilaisissa tapahtumissa, lehtijutuun ja lähettämällä tietoa toiminnasta erilaisille sähköpostilistoille. Sosiaalisessa mediassa voi ostaa myös maksettuja mainoksia, joita voi kohdentaa tietyille käyttäjille (esimerkiksi alue, ikä, sukupuoli, kiinnostuksen kohteet). Jo toiminnassa mukana olevia vapaaehtoisia on hyvä kannustaa pyytämään tuttaviaan mukaan toimintaan.

Joitakin ryhmiä, joihin rekrytointia ja tiedottamista kannattaa esimerkiksi kohdistaa, ovat PRIDE-valmennetut tai sijaisvanhemmuudesta kiinnostuneet, sijaisperheiden ja sijoitettujen lasten omat läheis- ja tuttavaverkostot, kuntien työntekijät, seurakunnat ja paikalliset järjestöt, eläkeläiset ja opiskelijat.

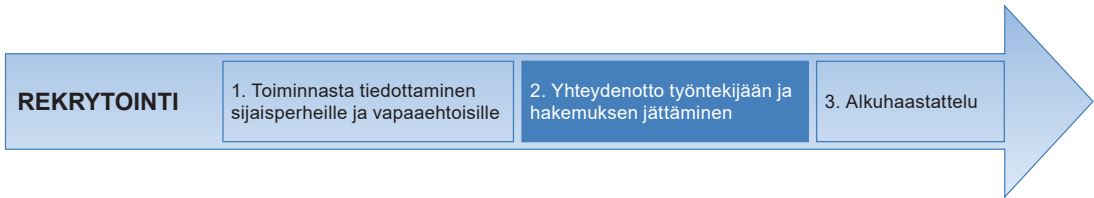
Arvioitu resurssitarve:

- 1-3 työpäivää
- 100–300 € rekrytointi-ilmoituksiin

Vaiheeseen liittyvät PePPi-materiaalit:

- sijaisperheiden perhekaveritoiminnan esite
- perhekaveritoiminnan videot
- mainos perhekaverivalmennuksesta

7.3. Vaihe 2: yhteydenotto

Vapaaehtoiset ja sijaisperheet voivat ilmoittautua mukaan toimintaan esimerkiksi ottamalla suoraan yhteyttä työntekijään tai organisaation verkkosivujen kautta esimerkiksi yhteydenottolomakkeella. On tärkeää ottaa vapaaehtoisiin ja perheisiin yhteyttä pian yhteydenoton jälkeen mielellään puhelimitse ja kertoa tarkemmin toiminnasta, vastata mahdollisiin kysymyksiin sekä kysellä alustavia ajatuksia ja toiveita toiminnan suhteen. Lisätietoa, kuten esitteen, tiedot valmennuksesta tai ilmoittautumislomakkeen, voi lähettää postitse tai sähköpostitse. Mikäli vapaaehtoinen on keskustelun jälkeen edelleen kiinnostunut toiminnasta, voidaan sopia alkuhaastattelun ajankohta. Sijaisperhe voidaan haastatella tämän ensimmäisen yhteydenoton yhteydessä puhelimitse tai kasvotusten esimerkiksi kotikäynnillä.

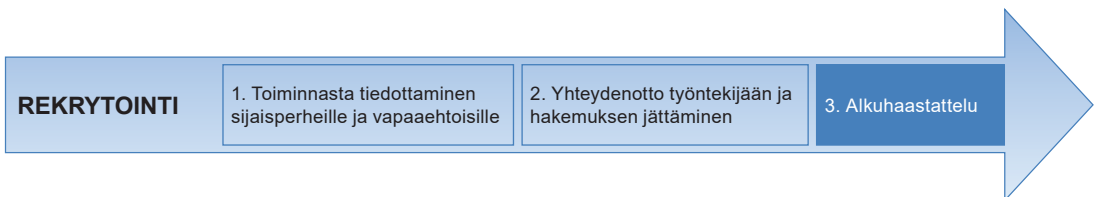
Arvioitu resurssitarve:

- noin puoli tuntia/yhteydenotto

Vaiheeseen liittyvät PePPI-materiaalit:

- hakemus perhekaveriksi (vapaaehtoiseksi aikovalle)
- sijaisperheen perhekaverihakemus (perhekaveria hakevalle sijaisperheelle)

7.4. Vaihe 3: alkuhaastattelu

7.4.1. Vapaaehtoisen alkuhaastattelu

Alkuhaastattelu on ensisijaisesti vapaaehtoisen ja toiminnan koordinaattorin tutustumiseen tähtäävä dialogi, jonka aikana selvitetään vapaaehtoisen elämäntilannetta ja kiinnostuksen kohteita sekä arvioidaan yhdessä vapaaehtoisen kanssa alustavasti tämän edellytyksiä sitoutua ja toimia perhekaverina sijaisperheelle. Lopullinen päätös perhekaveriksi ryhtymisestä tehdään kuitenkin vasta valmennuksen päätteeksi yhdessä koordinaattorin kanssa. Perhekaverisuhteita on hyvin monenlaisia ja vaatimuudeltaan

eritasoisia, joten se, minkälaiset tekijät saattavat muodostua esteeksi perhekaverina toimimiselle, riippuu monista tekijöistä. Onkin tärkeää, että toiminnan koordinaattori peilaa vapaaehtoisen valmiuksia sijaisperheen ja lapsen tarpeisiin ja valmiuksiin nimeksään sijaisperheelle perhekaveria.

Vapaaehtoiset voivat esittää toiveita sen suhteen, minkälaisissa tehtävissä he haluavat toimia. Kaikilla ihmisillä on omia kiinnostuksen kohteita ja vahvuuksia, joita on hyvä hyödyntää vapaaehtoistoiminnan toteuttamisessa.

Edellytyksiä perhekaverina toimimiselle ovat:

- täysi-ikäisyys
- oman elämäntilanteen riittävä tasapainoisuus
- riittävät vuorovaikutustaidot
- kyky toimia turvallisena aikuisena sijaisperheen lapsille
- avoin mieli ja halu toimia lapsiperheen ja lasten kanssa
- riittävästi aikaa toiminnalle
- sitoutuminen ja luotettavuus
- omien rajojen tuntemus ja
- valmennuksen suorittaminen

7.4.2. Sijaisperheen alkuhaastattelu

Sijaisperheelle voidaan jo ensimmäisen yhteydenoton yhteydessä kertoa lyhyesti toiminnan käytännöistä sekä selvittää tarkemmat tiedot, jotka mahdollistavat sopivan vapaaehtoisen etsimisen perheelle. Mikäli perhekaveritoimintaa järjestävä taho ei ennestään tunne sijaisperhettä, kannattaa harkita kuitenkin kotikäynnin tekemistä perheen luo. Näin toiminnan koordinaattori pääsee tutustumaan sijaisperheen lapsiin ja vanhempiin henkilökohtaisesti, keskustelemaan heidän tilanteestaan ja toiveistaan toiminnan suhteen sekä motivaatiostaan ottaa vastaan vapaaehtoista tukea. Perheen tunteminen helpottaa juuri heille sopivan perhekaverin löytämistä. Perhettä pyydetään ensimmäisen yhteydenoton tai alkuhaastattelun yhteydessä täyttämään hakemus, johon merkitään tarkemmat tiedot perheenjäsenistä ja perheen sosiaalityöntekijöistä, yhteystiedot sekä perheen toiveet toiminnan suhteen.

Sijaisperheeltä on hyvä selvittää hakulomakkeen tietojen lisäksi ainakin:

- perheenjäsenien kiinnostuksen kohteet ja erityistarpeet
- perheen toiveet toiminnan ja vapaaehtoisen suhteen: minkälaista tukea toivotaan, kuinka usein ja minkälaisina ajankohtina?
- ajatuksia ja ehdotuksia toiminnan sisällöstä
- perheen valmius ottaa vastaan vapaaehtoisen tukea ja apua arkeensa sekä toimia tämän kanssa yhteistyössä hyvän perhekaverisuhteen aikaansaamiseksi

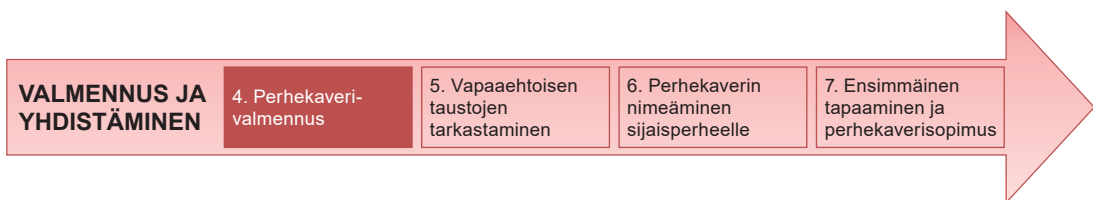
Arvioitu resurssitarve:

- noin tunti/vapaaehtoisen alkuhaastattelu
- sijaisperheiden haastattelut puhelimitse noin puoli tuntia/sijaisperhe TAI kotikäynti 3 tuntia/sijaisperhe
- mahdolliset tarjoilut vapaaehtoisille alkuhaastattelun yhteydessä

Vaiheeseen liittyvät PePPI-materiaalit:

- perhekaverin haastattelulomake
- muistilista sijaisperheen alkuhaastatteluun

7.5. Vaihe 4: perhekaverivalmennus

Perhekaverit valmennetaan 12-tuntisessa ryhmämuotoisessa valmennuksessa. Valmennus sisältää lyhyitä luentoja, perhekaverina toimivan puheenvuoron, sijaisvanhemman puheenvuoron sekä toiminnallisia ja pohdintaan kannustavia harjoituksia. Perhekaverien valmentaminen on prosessi. Prosessin aikana vapaaehtoinen tarkastelee itseään vapaaehtoisena ja varmistuu valmiuksistaan toimia perhekaverina sekä luo suhteen toisiin vapaaehtoisiiin. Valmennuksen prosessinomaisuus näkyy siinä, että vapaaehtoiset pohtivat valmennuksen edetessä omaa mahdollisuuttaan sitoutua toimintaan, omia vahvuuksiaan, kehittämiskohtiaan ja perhekaverin mahdollisia tehtävänkuvia. Nämä pohdinnat mahdollistavat sen, että vapaaehtoisella on perhekaveriksi ryhtyessään riittävän realistinen kuva toiminnasta ja valmius toimia turvallisena perhekaverina sekä sitoutua toimintaan siinä määrin kuin on luvannut.

Valmennus on mahdollista toteuttaa myös yksilövalmennuksena. Yksilövalmennusta suosittelemme käyttämään kuitenkin vain poikkeustapauksissa, koska tällöin valmennuksesta jää puuttumaan tärkeitä elementtejä. Näitä elementtejä ovat muun muassa toisilta osallistujilta oppiminen ja oman vapaaehtoisuuden pohtiminen yhdessä toisten perhekavereiden kanssa.

Kolmas tapa valmentaa perhekavereita on valmentaa vapaaehtoiset ensin yleisessä lapsiperheiden tukihenkilötoiminnan valmennuksessa ja järjestää sijaisperheen perhekaveriksi haluaville vielä kolmen tunnin täydennysosio, jossa käsitellään sijaisperheiden erityisyyttä ja perhekaverin tehtävänkuvia.

Valmennuksen tavoitteet:

- vapaaehtoinen kykenee sitoutumaan järjestävän tahon toimintaperiaatteisiin
- vapaaehtoinen ymmärtää vapaaehtoistoiminnan periaatteet ja osaa toimia niiden mukaisesti
- vapaaehtoinen kykenee arvioimaan realistisesti omat voimavaransa ja motiivinsa toimia vapaaehtoisena
- vapaaehtoinen ymmärtää ja tietää roolinsa sijaisperheen verkostossa
- vapaaehtoinen on valmentautunut perhekaveritoiminnan aloittamiseen

Valmennuksen keskeiset sisällöt:

- taustaa ja toiminnan järjestäjän esittely
- vapaaehtoisen perhekaveritoiminnan periaatteet ja tavoitteet
- sijoitettu lapsi ja sijaisperhe-elämä
- toimiva ja turvallinen perhekaveritoiminta käytännössä

Valmennuksen järjestäjän muistilista:

- markkinoi valmennusta hyvissä ajoin: hyödynnä työyhteisöä, olemassa olevia perhekavereita, alueesi verkostoja ja sosiaalista mediaa
- suunnittele valmennuksen ohjelma ja aikataulu sekä tila
- mieti valmennukseen ilmoittautumisen käytännöt ja valmennuksen pelisäännöt (mm. alkuhaastattelu ja poissaolot)
- haastattele valmennukseen osallistujat ennen valmennusta
- kutsu valmennuksen viimeiselle kerralle tilanteen mukaan, sijaisvanhempi, kokenut perhekaveri tms. muista vierailijoiden kiittäminen
- valmistele valmennuksen materiaalit, koulutusvälineet (mm. videotytkki) ja tarjoilut
- valmistele palautelomake ja todistukset

”Vierailin PePPI-hankkeen järjestämässä sijaisperheiden perhekaverivalmennuksessa. Olen sijaisvanhempi ja tehtävänäni oli kertoa perhekaveritoiminnasta ja sijaisperheen arjesta valmennettaville sekä vastata heidän kysymyksiinsä. Tapaaminen oli erittäin mielenkiintoinen. Oli mukavaa huomata, miten sijaisvanhemman tapaaminen vaikutti osallistujiin. Vaikka kaikki olivat tietenkin tulleet koulutukseen mukaan ”tositarkoituksella”, keskustelumme herätti tulevissa perhekavereissa paljon ajatuksia. Keskustelussa he saivat myös tunnetasolla tietoa sijoitettujen lasten rankoista taustoista ja siitä, miten ne vaikuttavat lasten olemiseen tässä hetkessä. Myös lastensuojelua muuten tuntevat valmennettavat saivat keskustelusta paljon irti ja se vuoksi tapaaminen tuntui erityisen merkitykselliseltä.

Sijaisvanhemman kanssa keskustellessa tulevat vapaaehtoiset saivat kurkistaa ennakkoon niihin moninaiisiin tunteisiin, joita sijoitettujen lasten kanssa toimiminen herättää. Vapaaehtoiset ymmärsivät, että sijoitetun lapsen kokemukset saattavat vaikuttaa sijoitetun lapsen ja vapaaehtoisen väliseen vuorovaikutukseen monella tavalla. Sijaisperheen arki tulee siten valmennettaville konkreettisemmaksi ja he pohtivat vapaaehtoisuuttaan jälleen uusista näkökulmista.”

– Sijaisäiti

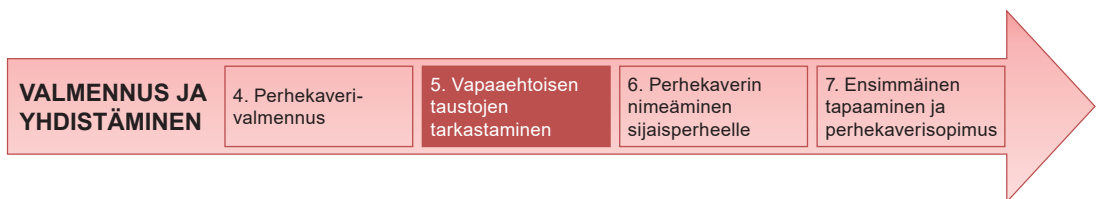
Arvioitu resurssitarve:

- noin 4 päivää
- valmennuksen materiaalit ja tarjoilut

Vaiheeseen liittyvät PePPI-materiaalit:

- perhekaverivalmennuksen diasarja
- perhekaverivalmennuksen kouluttajamateriaali
- valmennuksen harjoitukset
- valmennuksen palautelomake
- valmennuksen sekä perhekaverina toimimisen todistusohjat

7.6. Vaihe 5: vapaaehtoisen taustojen tarkastaminen

Lasten turvallisuutta edistetään perhekaveritoiminnassa parhaiten arvioimalla alkuhaastattelussa ja valmennusprosessin aikana vapaaehtoisen kanssa tämän valmiuksia toimia perhekaverina sekä valmentamalla vapaaehtoiset noudattamaan perhekaverina toimiessaan turvallisia käytäntöjä.

Toiminnan turvallisuuden varmistamiseksi suosittelemme vahvasti myös selvittämään vapaaehtoisen rikostaustan (Laki lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä 148/2014) sekä mahdollisuuksien mukaan pyytämään vapaaehtoiseksi haluavan henkilön kotikunnan sosiaalitoimesta lausunnon tämän soveltuvuudesta lasten parissa toimivaksi vapaaehtoiseksi (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 16 §, 812/2000; Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 29 §, 621/1999). Rikostaustaotteen pyytämistä ja sosiaalitoimen lausuntoa varten pyydetään vapaaehtoiselta allekirjoitus suostumukseen näiden toimenpiteiden tekemiseksi.

Perhekaveritoiminnassa vapaaehtoisten taustat voidaan selvittää joko ennen valmennusta tai sen jälkeen. Tässä käsikirjassa olemme kuitenkin ajoittaneet taustojen tarkastuksen valmennuksen jälkeen, sillä vapaaehtoiset päättävät lopullisesti perhekaveriksi ryhtymisestä vasta valmennuksen jälkeen.

Rikostaustaotteen pyytämiseen liittyen tulee huomioida:

- rikostaustaotteen voi pyytää sähköisellä lomakkeella Oikeusrekisterikeskuksen sivuilta
- vapaaehtoisen suostumus rikostaustaotteen pyytämiseen liitetään hakemukseen
- vapaaehtoisen rikostaustaotteen pyytää ja maksaa aina toiminnan järjestäjä

- toiminnan järjestäjällä tulee olla käytössään toimintaansa koskeva ohje tai menettelytapa, jolla turvataan lasten henkilökohtainen koskemattomuus
- toiminnan järjestäjällä tulee olla määriteltynä, mitkä ovat sellaisia vapaaehtoistehtäviä, joita varten vapaaehtoisen rikostausta selvitetään

Lisätietoa vapaaehtoisen rikostaustaotteen pyytämisestä löytyy:

- Laki lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä. (2014)
- Toimintaohje. Lasten turvallisuutta lisäävät toimintatavat ja vapaaehtoisen rikostaustan selvittäminen. (sport.fi -sivusto, 2014.)

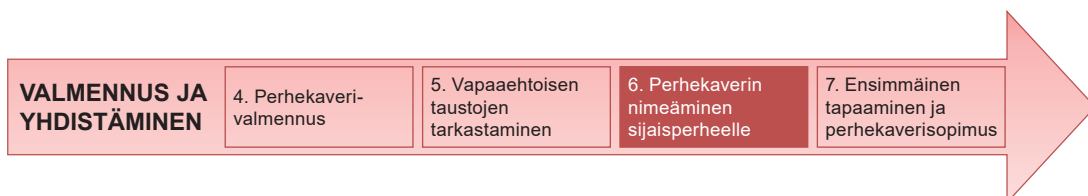
Arvioitu resurssitarve:

- yhteensä noin puoli tuntia/vapaaehtoinen
- 15 €/rikostaustaote + postituskulut sosiaalitoimen lausuntojen pyyntöön

Vaiheeseen liittyvät materiaalit:

- suostumus sosiaalitoimen lausunnon hakemiseksi
- suostumus rikostaustaotteen hakemiseksi
- pyyntö sosiaalitoimelle tietojen tarkastuksesta

7.7. Vaihe 6: perhekaverin nimeäminen sijaisperheelle

Perhekaveritoiminta eroaa perheen ja ammattilaisen tai perheen ja luonnollisen läheisverkoston suhteesta muun muassa siten, että perhe / lapsi sekä vapaaehtoinen yhdistetään koordinoitusti osapuolten itsestään antamien tietojen ja heidän toiveidensa pohjalta. Ensisijaisesti toiminnassa pyritään löytämään sijaisperheen lapselle tai koko perheelle parhaiten soveltuva vapaaehtoinen. Osapuolten sitoutumisen ja motivaation kannalta on kuitenkin tärkeää, että molemmat osapuolet kokevat heidän toiveisiinsa ja tarpeisiinsa vastattavan riittävässä määrin.

Perhekavereiden haastattelu ja valmennus sekä perheiden haastattelu ovat tärkeässä roolissa vapaaehtoisten ja perheiden yhteensovittamisessa. Kun kysymyksessä on ihmissuhde ja ”henkilökemiat”, ei huolellinenkaan valmistelu silti aina johda toivottuun onnistumiseen. Tärkeää onkin, että molemmat osapuolet voivat avoimesti kertoa, jos jokin asia askarruttaa heidän mieltään perhekaverisuhteen aikana.

Sijaisperheen ja vapaaehtoisen yhteensovittamisessa on hyvä punnita ainakin seuraavia seikkoja:

- vapaaehtoisen sopivuus sijaisperheen lapsen tai koko sijaisperheen tarpeisiin
- aikataulujen yhteensovittaminen ja osapuolten joustavuus
- perheen ja lasten sekä vapaaehtoisen toiveet, tarpeet ja odotukset
- toiveet osapuolten iän ja sukupuolen suhteen
- osapuolten kiinnostuksen kohteet, harrastukset ja osaaminen
- osapuolten ajatukset toimintaan sitoutumisesta tai toiminnan keston tarpeesta
- vapaaehtoisen ja sijaisperheen välimatka, valmius liikkua sekä tarve/mahdollisuus auton käytölle

Kun toisilleen yhteensovivat sijaisperhe/lapsi ja vapaaehtoinen näyttävät löytyneen, ehdotetaan perhekaverisuhdetta ensin toiselle, sitten toiselle osapuolelle. Mikäli useampia toistensa profiileihin sopivia vapaaehtoisia tai sijaisperheitä on tarjolla, voidaan toiselle osapuolelle myös ehdottaa useampaa vaihtoehtoista perhettä tai vapaaehtoista, joista tämä voi valita itselleen sopivimman. Osapuolista ei kannata aluksi kertoa toisilleen vielä kovin yksilökohtaisesti, vaan perhekaverisuhteen kannalta oleelliset perustiedot riittävät. Nimet ja yhteystiedot annetaan vasta siinä vaiheessa, kun perhekaverisuhteen alkamisesta on alustavasti sovittu.

Molemmille osapuolille on tässä vaiheessa annettava tilaisuus vielä pohtia mahdollisuuttaan sitoutua perhekaverisuhteeseen sekä kieltäytyä ehdotetusta perheestä tai vapaaehtoisesta ja odottaa itselleen sopivampaa. Esimerkiksi lapsen tai nuoren aikuis-kaverisuhdetta pohdittaessa vapaaehtoinen ja sijaisvanhemmat voivat myös tavata ja tutustua ilman lasta ennen varsinaista aloitustapaamista.

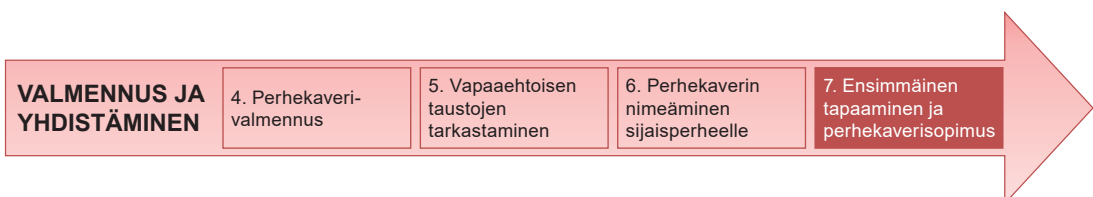
Arvioitu resurssitarve:

- noin 3-4 tuntia/perhekaverisuhde

Vaiheeseen liittyvät PePPI-materiaalit:

- PePPI-hankkeen rekisteriseloste

7.8. Vaihe 7: ensimmäinen tapaaminen ja perhekaverisopimus

Sijaisperheen ja perhekaverin ensimmäinen tapaaminen tapahtuu yleensä sijaisperheen kotona. Paikalla on hyvä olla koko perhe tai ainakin sijaisvanhemmat ja toimintaan osallistuvat lapset. Perhekaveritoiminnan koordinaattori on mukana tapaamisessa, lisäksi paikalla voi olla lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Ensimmäiselle tapaamiselle on hyvä luoda kiireetön ilmapiiri ja varata aikaa reilusti, mieluiten vähintään puolitoista tuntia.

Ensimmäisessä tapaamisessa kerrataan sijaisperheelle ja vapaaehtoiselle perhekaveritoiminnan keskeisimmät käytännöt. Sekä sijaisvanhemmille että vapaaehtoiselle on hyvä painottaa vuorovaikutukseen liittyvien seikkojen merkitystä hyvän perhekaverisuhteen muodostumisen kannalta, ja kertoa koordinaattorin tuen olevan käytettävissä aina tarpeen vaatiessa. Tätä seikkaa on syytä painottaa, jotta sijaisperhe ja vapaaehtoinen kokisivat luontevaksi ottaa yhteyttä toiminnan koordinaattoriin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, mikäli haasteita ilmaantuu.

Ensimmäisen tapaamisen tavoite on, että vapaaehtoinen ja sijaisperhe tutustuvat sekä kertovat odotuksiaan ja toiveitaan toiminnan suhteen. Keskustelun pohjalta laaditaan perhekaverisopimus perheen ja vapaaehtoisen kesken. Toiminnan koordinaattori vie tarvittaessa keskustelua eteenpäin. Mikäli ensitapaamisessa vapaaehtoiselle tai sijaisperheelle tulee tunne, että perhekaverisuhteen syntyminen osapuolten välille ei ole luontevaa, voidaan perhekaverisopimuksen laatiminen jättää myöhempään ajankohtaan tai perua kokonaan ja jatkaa sopivampien kumppanien etsimistä osapuolille.

Perhekaverisopimuksessa sijaisperhe ja perhekaveri suunnittelevat yhdessä toiminnan sisältöä, kuinka usein tavataan ja miten tapaamisista sovitaan. Lisäksi määritellään sopimuksen kesto ja mahdollisia yhteisiä pelisääntöjä. Perhekaverisuhteen tavoitteiden ei kannata olla kovin tarkkaan määriteltäviä tai suuria. Tavoitteet voivat olla konkreettisia, kuten mukavien asioiden puuhailu yhdessä, lapsen sosiaalisten taitojen vahvistaminen tai vanhempien vapaahetkien mahdollistaminen. Sijaisvanhemmat, lapset ja vapaaehtoinen voivat kaikki asettaa tavoitteita perhekaverisuhteelle. Koordinaattori kirjaa keskustelun kuluessa sopimukseen keskeisiä asioita ja lukee lopuksi kirjaamansa asiat ääneen perheelle ja vapaaehtoiselle. Vapaaehtoinen, sijaisvanhemmat, harkinnan mukaan lapsi tai lapset, sekä koordinaattori ja sosiaalityöntekijä allekirjoittavat sopimuksen, ja siitä toimitetaan kopiot sijaisperheelle, vapaaehtoiselle ja lasten sosiaalityöntekijöille sekä perheen mahdolliselle työntekijälle.

Arvioitu resurssitarve:

- noin 2-3 tuntia/perhekaverisuhde
- resursseja matkakuluihin ja sopimuskopioiden postitukseen

Vaiheeseen liittyvät PePPI-materiaalit:

- perhekaverisopimus

7.9. Vaihe 8: perhekaverisuhde

Perhekaverisuhde on ihmissuhde, jonka yhtenä osapuolena on vapaaehtoisena toimiva henkilö. Parhaassa tapauksessa lähiverkostossa toiminut sitoutunut vapaaehtoinen voi sijoituksen päättyessäkin säilyä lapsen ja perheen kaverina, koska perhekaveritoiminnan kautta syntynyt ihmissuhde on syventynyt ystävyudeksi. Vapaaehtoistoiminnan kautta syntyneet ystävyysuhteet voivat siis kestää parhaimmillaan läpi elämän. Vaikkei näin kävisikään, voi perhekaverisuhde helpottaa sijaisperheen jaksamista arjessa ja tarjota lapselle hyviä kokemuksia ja turvallisen aikuisen jakamatonta huomiota, jotka ovat itsessään arvokkaita asioita.

Joissakin tapauksissa myös perhekaverin perhe ja esimerkiksi lapset ovat tutustuneet sijaisperheeseen. Tämä on mahdollista, mikäli sijaisperhe sitä toivoo, mutta perhekaveritoiminnan järjestäjät tarkistavat ainoastaan perhekaveriksi valmennetun henkilön taustat.

”Kiinnostuin tukihenkilötoiminnasta, kun koulusta kerrottiin, että perhehoitojakson harjoittelun voisi suorittaa sijaisperheessä. Harjoittelun tein lopulta muualla, mutta päädyinkin ryhtymään sijaisperheelle tukihenkilöksi. Toiminta kuulosti minusta tärkeältä, ja olin miettinyt jo jonkin aikaa vapaaehtoistyöhön lähtemistä. Valmennus oli minusta hyvä ja pidän tärkeänä sitä, että sain perustiedot toiminnasta. Käytäntö kuitenkin opettaa sitten toimintaan.

Aluksi toimin perheen pienempien lasten leikittäjänä. Myöhemmin mukaan tulivat myös keskustelut sijaisäidin kanssa sekä isompien lasten kanssa toimiminen, esimerkiksi läksyissä auttaminen. Suhde perheen kaikkiin jäseniin on ollut lämmin. Olen kokenut olevani kuin perheenjäsen, ja minun tulemistani perheeseen odotetaan kovasti. Minusta on tullut perheen hyvä ystävä. Sitoutuminen toimintaan on minulle itsestään selvää. Ainoastaan muuttaminen toiselle paikkakunnalle katkaisisi säännölliset tapaamiset, mutta silloinkin haluisin pitää yhteyttä perheeseeni.” – Sijaisperheen perhekaveri

”Sain perheemme sosiaalityöntekijältä tiedon, että PePpi-hanke järjestää toimintaa sijaisperheille. Nuoremme menivät nuorten tapaamiseen, ja saimme kuulla myös sijaisperheiden tukihenkilötoiminnasta; tai arjen apukäsistä, kuten heitä täällä kutsutaan. Arjen apukäsi kuulosti minusta sopivalta tuelta meille, sillä perheessämme oli tapahtunut muutoksia, joiden takia pyöräitin arkea yksin. Aluksi jännitin kuinka asiat lähtevät sujumaan, mutta nyt en voi muuta kuin kehua. Saamamme sijaisperheen tukihenkilö on loistotyyppi ja soljahti perheeseemme mukaan. Sanoisin, että hän on perheenjäsen. Olen voinut jakaa arkeani hänen kanssaan ja lapset ovat ottaneet hänet vastaan käsittämättömällä innolla. Hänen tulemistaan odotetaan aina monta päivää etukäteen.

Minusta me olemme tukihenkilön kanssa riittävän samanlaisia, jolloin olemme helposti löytäneet yhteisen sävelen tekemisessämme ja voineet ystäväystyä. En mistään hinnasta halua luopua tästä tukihenkilöstä. Jos niin kävisi, haluaisin pitää häneen yhteyttä. En varmaankaan olisi valmis ottamaan toista tukihenkilöä, ainakaan heti. Ihmissuhteen päättäminen kun vie voimia.

Suosittelisin toimintaa toisillekin. Ehdottomasti, arjen apukädet ovat auttaneet minua suuresti tässä elämäntilanteessa.” – Sijaisäiti

Arvioitu resurssitarve:

- kulukorvauksiin noin tunti/perhekaverisuhde/vuosi
- tietojen kirjaukseen rekisteriin ja rekisterin ylläpitoon noin tunti/perhekaverisuhde/vuosi
- toimintakulut 150 €/vuosi/perhekaverisuhde + etäisyyksien ja kulkuyhteyksien mukaan matkakuluja
- resursseja vakuutuskustannuksiin

Vaiheeseen liittyvät PePPI-materiaalit:

- perhekaverisopimus

7.10. Vaihe 9: toiminnan ammatillinen tuki: ohjaus, vertaistapaamiset, virkistys ja kiittäminen

Sijaisperheiden perhekaveritoiminnan valmennuksessa valmistellaan vapaaehtoisia perhekaverisuhteen aloitukseen. Tämän jälkeen perhekaverit tarvitsevat kuitenkin ohjausta ja tukea toiminnalleen. Vaikka perhekaverina toimitaan sijaisperheessä, on toiminta etenkin haasteiden ilmetessä luonteeltaan yksinäistä vaitiolovelvollisuuden vuoksi. Tällöin on erityisen tärkeää, että toiminnan koordinaattori on käytettävissä ohjaamaan ja tukemaan sekä vapaaehtoisia että sijaisperhettä tarvittaessa. Keskeisintä onkin osoittaa kiinnostusta sekä vapaaehtoisia että sijaisperheitä kohtaan ja korostaa heille, että koordinaattori on heidän tavoitettavissaan, oli kyse sitten pienestä tai isommasta haasteesta tai ilonaiheesta.

Perhekaverisuhteen solmimisen jälkeen on hyvä olla yhteydessä vapaaehtoiseen ja sijaisperheeseen muutaman tapaamiskerran jälkeen ja kysellä, miten toiminta ja perhekaverisuhde ovat osapuolten mielestä lähteneet käyntiin. On hyvä saada tietää, jos perhekaverisuhteen käynnistymisessä ilmenee haasteita ja tarvitaan **ohjausta**, moti-

vointia tai vinkkejä toimintaan. Perhekaverisuhteissa tarvitaan toiminnan koordinaattorin ohjausta ja tukea vaihtelevissa määrin, mutta alunkin jälkeen on tärkeää olla **säännöllisesti – vähintään vuosittain - yhteydessä** perhekaverin ja sijaisperheeseen ja kysellä kuulumisia sekä tarvittaessa auttaa haasteiden ratkaisemisessa.

Monia vapaaehtoisia motivoi toimintaan paitsi itse sijaisperheen kanssa muodostuva ihmissuhde, myös vapaaehtoisten ryhmään kuuluminen ja vertaiskokemusten jakaminen toisten kanssa. Onkin tärkeää järjestää ja mahdollistaa perhekavereiden **vertaiskohtaamisia** tai työnohjauksellisia tapaamisia, joissa voi jakaa omia kokemuksiaan toiminnasta, saada vinkkejä muilta ja kuulla toisten onnistumisista ja haasteista. Vapaaehtoisten on hyvin suotavaa osallistua näihin tapaamisiin ainakin silloin tällöin, ja siksi niitä olisi hyvä järjestää useampia vuodessa, esimerkiksi kahden kuukauden välein.

Vertaistapaamisiin voidaan välillä yhdistää **jatkokoulutusta**, kuten koulutusta vuorovaikutukseen liittyen, tai vapaaehtoisten **virkestystä**, esimerkiksi ulkona syömisen, keilaamisen tai piknikin muodossa. PePPi-hankkeessa järjestettiin myös kaikille osapuolille antoisa vapaaehtoisten vertais- ja voimavaraviikonloppu kylpylässä. Viikonloppun aikana vapaaehtoiset tutustuivat, jakoivat onnistumisen kokemuksiaan, ideoivat toimintaa ja pohtivat omaa vapaaehtoisuuttaan ja voimavarojaan. Ohjelmaan kuului tietysti myös hyvää ruokaa, ulkoilua ja vapaamuotoista yhdessäoloa.

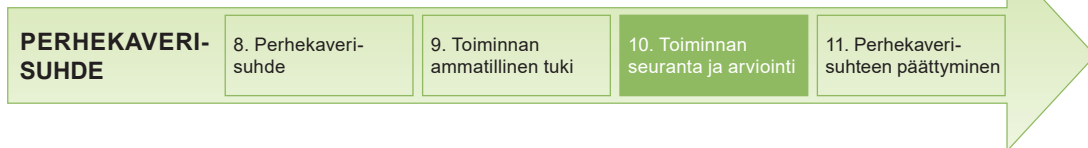
Koska vapaaehtoistoiminta on palkatonta, on tärkeää että perhekaverit saavat **kiitosta** arvokkaasta työstään. Kiitosta on hyvä saada sekä sijaisperheeltä, jossa vapaaehtoinen toimii, että toiminnan koordinaattorilta. Paitsi sanallisella kiitoksella tai kiitosviestillä, voi perhekavereita muistaa myös kortein, pienin lahjoin (esimerkiksi kukat, suklaa tai kynttilä voivat olla sopiva muistaminen) sekä virkestystoiminnan kautta. Myös perhekaverin pyytäminen koulutukseen puhujaksi tai blogitekstin kirjoittajaksi kertoo arvostuksesta hänen toimintaansa kohtaan.

”Vertaisviikonloppu oli todella mieleenpainuva ja inspiroiva. Mitä pitempään tukisuhde jatkuu, sitä enemmän tarvii ehkä vertaistukea ja ideoita ja inspirointia.”

Arvioitu resurssitarve:

- keskimäärin 1-2 tuntia/perhekaveri/vuosi
- vertaistapaamisten tarjoilut sekä perhekavereiden virkestystoimintaan ja kiittämiseen tarvittavat resurssit

7.11. Vaihe 10: toiminnan seuranta ja arviointi

Perhekaveritoiminnan seurannalla ja yhteisellä arvioinnilla kootaan tietoa toiminnan sujumisesta, jotta voidaan varmistua, että se vaikuttaa positiivisesti sekä perheen että vapaaehtoisen elämään. Seurannalla ja arvioinnilla ei siis pyritä kontrolloimaan sijaisperheitä eikä perhekavereita, eikä siinä arvioida heidän onnistumistaan tai epäonnistumistaan perhekaverisuhteessa. Perhekaverisuhteen vaikutukset eivät välttämättä ole mullistavia tai tapahdu nopeasti, vaan hyvä ihmissuhde ja merkitykselliseksi koettu yhdessäolo voivat olla riittäviä mittareita perhekaverisuhteen toimivuudelle. Parhaiten perhekaverisuhteen toimivuuden osaavat arvioida osapuolet itse, lapset, sijaisvanhemmat ja perhekaveri.

Sijaisperheen ja perhekaverin kesken on suositeltavinta järjestää kerran vuodessa seurantatapaaminen, jossa keskustellaan yhdessä perhekaverisuhteesta sekä päättään sen mahdollisesta jatkumisesta. Vuosittainen seuranta lisää osapuolten sitoutumista, mutta antaa heille myös mahdollisuuden luopua perhekaverisuhteesta, mikäli elämäntilanne on muuttunut tai osapuolet kokevat, että toiminnasta ei ole heille enää hyötyä tai iloa. Seurantatapaamisten lisäksi osapuoliin kannattaa pitää säännöllisesti yhteyttä esimerkiksi puhelimitse tai sähköpostitse, jotta voidaan haasteiden ilmetessä tukea syntyneitä suhteita mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Vapaaehtoiset täyttävät myös toimintapäiväkirjaa perhekaverisuhteen kulusta.

Perhekaverisuhteiden seuranta tehdessä voi kysyä seuraavia asioita:

- Mitä toivoit/odotit toiminnalta lähtiessäsi siihen mukaan?
- Minkälaiseen tarpeeseen ajattelit toiminnan voivan vastata?
- Miten perhekaverisuhde on mielestäsi/mielestänne edennyt?
- Minkälaisia asioita olette tehneet yhdessä?
- Mikä on ollut parasta?
- Onko ollut jotain hankalaa tai ikävää?
- Onko toiminnasta apua tai hyötyä? Minkälaista/miksi/miksi ei?
- Mitä olet itse saanut/hyötynyt toiminnasta?
- Haluatko edelleen jatkaa toiminnassa?

Arvioitu resurssitarve:

- 2-3 tuntia/perhekaverisuhde/vuosi

Vaiheeseen liittyvät PePPI-materiaalit:

- vapaaehtoisen toimintapäiväkirja

7.12. Vaihe 11: perhekaverisuhteen päättyminen

”Luotan siihen, että tukisuhde tulee jatkumaan vielä pitkään. Jos tukisuhde kuitenkin päättyisi, olisi tärkeintä selvittää lapselle, että se ei johtunut sinusta. Jos tukisuhteen päätökseen ehtii valmistautua esimerkiksi tukihenkilön muuttaessa, olisi hienoa, jos lasta voisi valmistella tähän ja suunnitella yhdessä, mitä tehdään viimeisillä tapaamiskerroilla. Voisiko kontaktia pitää yllä jälkeenpäinkin, vaikka lähettää kortteja?” – Sijaisäiti

Perhekaverisuhteet voivat päättyä suunnitellusti tai suunnittelematta, joko perheen, lapsen tai vapaaehtoisen aloitteesta. Perhekaverisuhteen päättymiseen on syytä kiinnittää huomiota jo perhekavereiden valmennuksessa. Perhekaverisuhteiden tarpeetonta ennen aikaista päättymistä tulisi pyrkiä ehkäisemään painottamalla sitoutumisen merkitystä perhekavereille erityisesti valmennusvaiheessa. Yhtä lailla on tärkeää varmistaa myös sijaisperheeltä ja lapselta, että heillä on valmius ottaa vastaan vapaaehtoisen tukea sekä riittävä ymmärrys toiminnan luonteesta ja mahdollisuuksista.

Olisi toivottavaa, että perhekaverisuhteet voisivat jatkua niin pitkään kuin osapuolet katsovat tarpeelliseksi ja mielekkääksi. Sijaisperheiden perhekaveritoiminnalla pyritään vahvistamaan sijaisperheen luonnollisia tukiverkostoja, ja tähän kontekstiin sopii huonosti perhekaverisuhteiden keston määrittäminen ulkoapäin. Olemassa olevia perhekaverisuhteita pystytään pyörittämään verraten vähäisillä kustannuksilla ja tuel-la, joten rahan puutteen ei tulisi muodostua esteeksi perhekaverisuhteen jatkumiselle.

Sosiaalihuoltolaki (3-4 §, 2014) ja lastensuojelulaki (24 §, 2007) painottavat lapsen ja asiakkaan edun turvaamista. Tarjotun tuen tulee olla tarpeisiin nähden oikea-aikais-ta, oikeanlaista ja riittävää. Lisäksi asiakkaalla tulisi olla mahdollisuus vaikuttaa omaa elämäänsä koskevaan päätöksentekoon. (Sosiaalihuoltolaki 4 §, 2014.) Erityisesti sijoitetun lapsen ollessa kyseessä on tärkeää turvata pysyvyyttä lapsen elämässä. Tätä painottavat niin PePPI-hankkeessa kuullut sijaisvanhemmat kuin perhehoidon sosiaali-työntekijätkin.

Väistämättä perhekaverisuhteita kuitenkin päättyy. Tämä voi tapahtua ennen aikai-sesti, mikäli perheen ja vapaaehtoisen tai lapsen ja vapaaehtoisen välille ei syystä tai toisesta synny luontevaa suhdetta, äkillisesti perheen tai vapaaehtoisen elämäntilan-teen muuttuessa, suunnitellusti vuoden sitoutumisjakson jälkeen tai jos perhe ja vapaa-ehdotoin toteavat, ettei tarvetta toiminnalle enää ole.

Perhekaverisuhteen päättämisen tulisi aina tapahtua lasta kunnioittaen ja niin, et-tä lapselle jää ymmärrys siitä, ettei perhekaverisuhteen päättymisen johtunut hänes-tä. Tilanteesta riippuen sijaisvanhemmat ja vapaaehtoinen voivat yhdessä tai erikseen

käydä lapsen kanssa keskustelun tai perhekaveritoiminnan koordinaattori voidaan kutsua päätöstapaamiseen. Perhekaveritoiminnan koordinaattorin olisi hyvä joka tapauksessa perhekaverisuhteen päättyessä keskustella sekä sijaisperheen, perhekaverin että mahdollisuuksien mukaan lapsen kanssa, pyytää palautetta ja varmistaa, että kaikille jää samankaltainen ymmärrys siitä, miksi toiminta päättyy. Tarvittaessa sijaisperheelle voidaan tarjota mahdollisuus uuteen perhekaverisuhteeseen ja vapaaehtoinen voi halutessaan jatkaa toimintaa uudessa perhekaverisuhteessa.

Arvioitu resurssitarve:

- noin 1-2 tuntia/perhekaverisuhte
- resursseja matkakuluihin, mikäli koordinaattori osallistuu päätöstapaamiseen

8. Kokemuksia sijaisperheiden perhekaveritoiminnasta

8.1. Sijoitetun lapsen mietteitä perhekaverista

”Milla on tosi kiva. Ollaan askarreltu yhdessä sorminukkeja ja koruja ja muuta. Talvella vedin Millaa pulkassa ja mua nauratti niin, ettei siitä meinannu tulla mitään. Ollaan käyty myös elokuvissa ja HopLopissa.

Ensi kerralla mennään katsomaan koiranpentuparaatia. En jaksa odottaa sitä!

Haluaisin, että tehtäisiin vielä joskus yhdessä jotain koko perhe ja Milla, mentäis vaikka kävelyille ja eväät mukaan. Lintsille haluaisin myös Millan kanssa.

Voisin suositella aikuiskaveria kaikille maailman lapsille, paitsi ehkä vähän isommille, jotka pystyy olemaan jo yksin kotona.

Millan on kiva käydä meillä varmaan siksi, että mä olen kiva ja hupsu ja Millakin on hupsu ja meillä on hauskaa yhdessä.”

– Tyttö, 8v

8.2. Sijaisvanhemman ajatuksia sijoitetun lapsen perhekaverista

”Tiesin heti, että tämä onnistuu”

”Kuulimme sosiaalityöntekijältämme mahdollisuudesta hakea sijaisperheen tukihenkilöä, ja keskustelimme yhdessä perheemme tarpeista. Halusimme nimenomaan yhdelle lapsistamme aikuiskaverin. Oli tärkeää, että myös hankkeen työntekijä kuunteli todella tarkkaan toiveitamme ja saimme kertoa paljon tytöstä. Näin työntekijä sai kuvan siitä, minkälaisesta tytöstä on kysymys ja pystyi hakemaan juuri sellaista ihmistä, joka sopisi yhteen tämän tytön kanssa. Perheillä on erilaisia tarpeita, ja siksi tukihenkilöidenkin on oltava erilaisia tai heillä on erilaisia ominaisuuksia, joita voi hyödyntää.

Emme heti kertoneet lapselle, että olimme hakeneet tukihenkilöä, ettei hän joutuisi pettymään, jos tukihenkilöä ei löydy. Tukihenkilön löytyminen oli suuri ilo. Jännitti kuitenkin, miten tyttö ja tukihenkilö tulevat toimeen. Kerroin tyttölle vasta edellisenä päivänä, että hän on saamassa aikuisystävän. Lapsi nappasi heti pehmolelun turvaksi. Minua jännitti, että jos tulee tunne, että tämä ei tule onnistumaan, tiedän sen heti ja joudun sanomaan tukihenkilölle. Helpotus oli iso, kun tukihenkilö tuli ovesta sisään ja heti tiesin, että tämä onnistuu.

Onnistumisen kokemuksia ja henkistä kasvua

Tyttö ja aikuiskaveri ovat tavanneet nyt vuoden verran. Suhde on kehittynyt hyvin, lapsi ja aikuiskaveri tapaavat 2-3 viikon välein ja suunnittelevat aina yhdessä, mitä tekevät seuraavalla kerralla. Tyttö on hauras. Vie aikaa ennen kuin hän pystyy luottamaan suhteen jatkuvuuteen. Välillä tyttö on tosi rohkea, mutta hän voi myös vetäytyä ja olla ikäistään pienemmän olinen. On hienoa, että tukihenkilö pystyy mukautumaan tämän edessä. Haasteita ei oikeastaan ole ollut, mutta tyttöllä on edelleen pelko siitä, että tukihenkilö ei pysy hänen elämässään. Jos lapsella on vaikea kausi, olemme jutelleet tukihenkilölle ja antaneet tälle palautetta onnistumisista.

Tapaamisissa tyttö ja aikuiskaveri tekevät arkisia juttuja: käyvät uimassa, puistossa, kiipeilevät puissa, olivat tallin joulujuhlassa, Korkeasaarella, kauppakeskuksen eläinkaupassa unelmoimassa, kerran Ikeassakin. Tyttö saa myös tukea siihen, että hänestä on kasvamassa nainen.

Lapsi saa tapaamisissa olla huomion keskipisteenä ja tuntee itsensä isoksi tytöksi, kun menee ja tekee asioita oman kaverinsa kanssa. Tyttö saa oikein loistaa, ja joka kerta hän saa onnistumisen kokemuksia. Hän tulee kotiin aina selviytyjänä ja vähän kasvaneena.

Toivotaan, että tämä ystävyys kestää mahdollisimman pitkään ja saa elää sitä mukaa kun tyttö kasvaa ja hänen tarpeensa muuttuvat. Varmaan hän haluaa jossain vaiheessa mennä vaikka katselemaan vaatteita. Ystävyys aikuiskaverin kanssa antaa tyttölle itsenäistymisen ja arjen hallinnan kokemuksia, luo toivoa ja kasvattaa itseluottamusta.”

8.3. Perhekaverina toimivan kokemuksia

”Aito läsnäolo riittää”

Toiminta erosi ennakko-odotuksista

”Toimin 14-vuotiaan tytön aikuiskaverina. Olin pitkään miettinyt vapaaehtoistyötä, kun löysin sijaisperheiden tukihenkilötoiminnan ihan vahingossa Facebook-mainoksen kautta. Pian jo soitettiin puolin ja toisin, ja noin kuukauden kuluttua löysin itseni vapaaehtoisten valmennuksesta.

Toimintaan lähtiessä päällimmäinen ajatukseni oli se, mitä minulla olisi tähän toimintaan annettavana. Samoin kuin jännittävään työhaastatteluun valmistautuessani, etsin vastausta itseltäni kysymykseen ”miksi juuri MINUT pitäisi valita?” Kuitenkin jo valmennuksen aikana minulle valkeni, ettei tässä etsitä superihmistä, vaan yksinkertaisesti ihmisiä, joilla on kyky ja halu olla läsnä toiselle ihmiselle. Valmennuksesta mieleeni jäi erityisesti harjoitus, jossa pohdittiin omia odotuksia toimintaan liittyen ja sitä, kuinka ne luultavasti tulevat eroamaan todellisuudesta. Tämä ei kuitenkaan ole välttämättä huono asia.

Omissa toiveissani oli tuolloin päästä hoitamaan pienempiä lapsia, joista minulla oli kokemusta. Kun minulle sitten ehdotettiin tuettavaksi 14-vuotiasta nuorta, pohdin, osaisinko olla teini-ikäisen tytön kanssa? Minkälaisia asioita tekisimme yhdessä, miten toimia hyvänä roolimallina ja esikuvana? Jännitin aika lailla ensimmäistä tapaamista, mutta olin päättänyt, että kyllä tähän lähdetään. Pidin työstä heti.

Luottamuksen syntyminen saa viedä aikaa

Minulla itselläni on ollut tukihenkilö nuorena. Se, että on kokenut tukisuhteen molemmissa rooleissa, antaa perspektiiviä. Tämä kokemus on ohjannut minua paljon toimiessani nyt itse perhekaverina. Jos aluksi koin riittämättömyyden tunteita, muistutin itseäni siitä, että toisen ihmisen aito läsnäolo on enemmän kuin riittävää. Kaikilla lapsilla ja nuorilla on oma taustansa ja se, kuinka nopeasti tai kuinka syväksi luottamus kasvaa, on yksilöllistä. Luottamuksen syntyminen saa viedä aikaa.

Tapaamme yleensä nuoren kanssa kahden viikon välein. Olen käynyt seuraamassa hänen harastuksiaan, olemme keilanneet, seinäkiipeilleet, käyneet elokuvissa ja erilaisissa taidetapahtumissa. Suurimmaksi osaksi tapaamisemme ovat kuitenkin kahvittelua ja jutustelua arjen asioista. Koen, että vahvuuteni perhekaverina on ymmärtävyisyys, silloinkin, kun se tuntuu itselle hankalalta. Jos esimerkiksi jonain päivänä toisen ei tee mieli jutella tai seurani tuntuu hänestä tylsältä, voi se harmittaa. Löydän noista tilanteista kuitenkin hyvää: ollaan tultu honeymoonista suhteeseen, jossa voi joskus olla tylsää, ärsyttää ja jossa voi toisinaan olla vain hiljaa. Se voi olla juuri sitä, mitä toinen sillä hetkellä tarvitsee.

Toiminta on antanut minulle itsevarmuutta ja aktivoinut minua; vienyt epämurkavuusalueelle ja tuonut vaihtelua arkeen. Olemme nuoren kanssa luonteeltamme osittain hyvin erilaisia. Tästä syystä meillä kesti ehkä pidempään tutustua ja alkaa ymmärtää toisiamme, mutta en vaihtaisi tuota aikaa mihinkään. Ajoittain voi olla myös hankalaa hahmottaa oma roolinsa nuoren elämässä. Siihen, mitä toiminta on antanut nuorelle, on tietysti minun osaltani vaikea vastata. Minulle on kuitenkin sanottu, että tyttö on oppinut luottamaan. Se, jos mikä, on arvokasta. En voisi oikeastaan enempää toivoa.

Aikuiskaverina toimiminen vaatii sitoutumista

Jos toiminta kiinnostaa, mukaan vain! Sitoutuminen toimintaan on kuitenkin tärkeää. Itselleni sitoutuminen tarkoittaa sitä, että pidän sovitusta asioista kiinni ja ennakoin ajoissa, jos mahdollisia muutoksia on ilmassa esimerkiksi omassa elämässäni. Tietenkään kaikkea ei voi suunnitella etukäteen, mutta kun ollaan tekemisissä lasten ja nuorten kanssa, on ihmissuhteiden pysyvyys keskeistä. Turvallisia aikuisia ei ole koskaan liikaa lasten ja nuorten elämässä.

Toimintaan sitoutumiseen liittyy mielestäni myös tietynlaisten tavoitteiden luominen. On tärkeää tietää, mitä ne kenelläkin ovat: nuorella, hänen perheellään ja itsellä. Niitä on hyvä sovittaa yhteen ja tarpeen tullen päivittää.

Vapaaehtoistoiminta on ennen kaikkea tavallisten ihmisten tekoja tavallisille ihmisille. Se on mielestäni tärkeä viesti."

– Sijoitetun nuoren aikuiskaveri

8.4. Perhehoitoyksikön kokemuksia perhekaveritoiminnan järjestämisestä

"PePPi-hankkeesta oltiin yhteydessä Perhehoitoyksikkö Pihlajaan keväällä 2015 ja ehdotettiin yhteistyötä sijaisperheiden tukihenkilötoiminnan järjestämisessä.

Perhehoitoyksikkö Pihlaja toteuttaa pitkä- ja lyhytaikaista perhehoitoa ja tukiperheteroimintaa kahdentoista kunnan alueella Uudellamaalla. Sijaisperheiden voimavarojen tukeminen tukihenkilö- eli perhekaveritoiminnan avulla nähtiin sopivan hyvin tähän kokonaisuuteen.

Yhteistyö perhekaveritoiminnassa annettiin tehtäväksi uudelle työntekijälle, minulle. Tämä onkin ollut mukava ja mieluinen työtehtävä.

Toiminnan aloitus

Syksyllä toiminta sitten polkaistiin käyntiin. Vapaaehtoisia löytyi aluksi vähän, mutta syksyllä saatiin valmennettua kaksi uutta perhekaveria, joilla molemmilla oli ammatillista taustaa lasten parissa toimimisesta.

Seuraavana keväänä vapaaehtoisia rekrytoitiin uudestaan. Tällä kertaa saatiin lopulta kasaan neljän vapaaehtoisen valmennus. Tällä hetkellä Pihlajan sijaisperheissä toimii viisi perhekaveria erilaisissa tehtävissä, esimerkiksi nuoren aikuiskaverina, vanhemman juttukaverina tai lasten parissa puuhaten niin, että vanhemmat saavat välillä kahdenkeskistä aikaa tai mahdollisuuden käydä jumpassa.

Työnjako

Olemme tehneet useimmat tukihenkilötoiminnan prosessin vaiheet yhdessä, jotta olen oppinut toiminnan käytännöt. PePPi on alkuun vastannut toiminnan kuluista, ja ottanut suuremman roolin esimerkiksi perhekavereiden rekrytoinnissa ja näiden taustojen tarkastuksessa. Me puolestamme olemme Pihlajassa tarjonneet valmennustilat, etsineet valmennettujen perhekavereiden profiiliin soveltuvat sijaisperheet, hoitaneet yhteydenpidon lasten sosiaalityöntekijöihin ja pääosin perhekaverisuhteiden seurannan. Yhdessä olemme sitten haastatelleet vapaaehtoiset, valmentaneet nämä ja vetäneet perhekaverisuhteiden aloitustapaamiset.

Toiminnan tulevaisuus Pihlajassa

Nyt olemme suunnittelemassa toiminnan juurruttamista Perhehoitoyksikkö Pihlajaan kunnalliseksi toiminnaksi. Kokemuksemme toiminnasta ovat tähän saakka todella hyviä, ja olemme luottavaisia sen suhteen, että toiminta tulee jatkumaan.

Monenlaisia käytännön asioita täytyy kuitenkin nyt selvittää: muun muassa vapaaehtoisten vakuutukset, vastuukysymykset ja rekisteriasiat. Toiminta vaatii myös työntekijän työpanosta, mutta onneksi monet perhekaveritoiminnan käytännöt on sovitettavissa Pihlajan olemassa oleviin rakenteisiin. Rekrytointi voidaan yhdistää sijaisperheiden ja tukiperheiden rekrytointiin ja sijaisperheiden omatyöntekijät voivat osallistua perhekaverisuhteiden aloitukseen, tukeen ja seurantaan.

Ensi vuodelle olemme budjetoineet jo jonkin verran perhekaveritoiminnan kuluihin. Alkaneet perhekaverisuhteet voivat siis jatkua, ja toivottavasti toimintaa voidaan myös laajentaa tulevaisuudessa."

– Perhehoitoyksikön työntekijä

9. Lopuksi

Tässä käsikirjassa on kuvattu sijaisperheiden tukihenkilötoiminnan eli perhekaveritoiminnan tausta-ajatuksia, sisältöjä ja prosesseja. Toivomme, että käsikirjan avulla perhekaveritoiminta voi saada valtakunnallista jalansijaa ja että vapaaehtoinen arjen tuki tulisi kaikkien sijaisperheiden saataville. Vaikka käsikirjassa esitetyt asiat ovat sovellettavissa kunkin organisaation vallitseviin käytänteisiin, toivomme, että erityisesti ajatus vapaaehtoistoiminnasta sijaisperheen arjen rikastajana ja ammatillisen tuen täydentäjänä siirtyisi uusiin perhekaveritoimintaa järjestäviin organisaatioihin.

Muistutamme vielä, että sijaisperheiden perhekaveritoiminnan järjestäminen edellyttää:

- lastensuojelun perhehoidon tuntemusta
- yhteistyötä perhehoidon toimijoiden kanssa
- ymmärrystä vapaaehtoistoiminnan luonteesta ja mahdollisuuksista
- lapsen ja sijaisperheen toiveiden kuulemisesta arvioitaessa heidän tarvettaan vapaaehtoiselle tuelle sekä
- resursseja toiminnan eri vaiheiden toteuttamiseen

Kiitämme perhekaveritoiminnassamme mukana olleita vapaaehtoisia, perheitä ja ammatillisia yhteistyökumppaneita ja toivotamme uusille perhekaveritoiminnan järjestäjille antoisia hetkiä perhekaveritoiminnan parissa.

Käsikirjaa täydentävät sijaisperheiden perhekaveritoiminnan materiaalit löytyvät www.peppivoimaa.fi -sivuilta:

- ✓ perhekaveritoiminnan esite
- ✓ perhekaveritoiminnan videot
- ✓ mainos perhekaverivalmennuksesta
- ✓ hakemus perhekaveriksi (vapaaehtoiseksi aikovalle)
- ✓ sijaisperheen perhekaverihakemus (perhekaveria hakevalle sijaisperheelle)
- ✓ perhekaverin haastattelulomake
- ✓ muistilista sijaisperheen alkuhaastatteluun
- ✓ perhekaverivalmennuksen diasarja
- ✓ perhekaverivalmennuksen kouluttajamateriaali
- ✓ valmennuksen harjoitukset
- ✓ valmennuksen palautelomake
- ✓ valmennuksen sekä perhekaverina toimimisen todistusohjat
- ✓ suostumus sosiaalitoimen lausunnon hakemiseksi
- ✓ suostumus rikostaustaotteen hakemiseksi
- ✓ pyyntö sosiaalitoimelle tietojen tarkastuksesta
- ✓ perhekaverisopimus
- ✓ PePPi-hankkeen rekisteriseloste
- ✓ vapaaehtoisen toimintapäiväkirja

Kuva 5: Perhekaveritoiminnan materiaalit

Lähteet

Henkilötietolaki 523/1999.

Laki lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä 148/2014.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000.

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 621/1999.

Lastensuojelulaki. 417/2007.

Sosiaalihuoltolaki. 1301/2014.

Toimintaohje. Lasten turvallisuutta lisäävät toimintatavat ja vapaaehtoisen rikostaustan selvittäminen. Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry, SOTE Suomen sosiaali ja terveys ry, Taiteen edistämiskeskus ja Valo, Valtakunnallinen liikunta- ja urheiluorganisaatio ry, 2014. Luettu 20.9.2016. Osoitteessa: <http://www.sport.fi/system/resources/W1siZilsjlwMTQvMDUvMDYvMTNfMTJfNDhfMzg0X3Jpa29zdGF1c3RhX3RvaW1pbnRhb2hqZV8yMDE0LnBkZiJdXQ/rikostausta-toimintaohje-2014.pdf>

Aiheeseen liittyvää kirjallisuutta

Grönlund, Henrietta (toim.) Vapaaehtoistoiminta lapsiperheiden tukena: Perheiden, ammattilaisten ja vapaaehtoisten kokemukset. HelsinkiMissio, Pelastakaa sukupolvi -hanke, 2015.

Hughes, Daniel A. Kiintymuskeskeinen vanhemmuus. Toimivuutta kasvatukseen. PT-Kustannus, 2011.

Hänninen, Stiina. Rakasta, kärsi ja uskalla. Ryhdyin sijaisäidiksi. Stiina Hänninen ja Kirjapaja, 2016.

Korhonen, Anu (toim.) Lastensuojelun tukihenkilön käsikirja. Erityishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry, 2012.

Lahtinen, Pia & Särkiö, Hanna (toim.) Lapsen läheissuhteiden vahvistaminen lastensuojelussa. Opas esimiehille ja työntekijöille. Pesäpuu ry, 2016.

Mykkänen-Hänninen, Riitta. Vapaaehtoistyön rajapinnoilla. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadian julkaisuja. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia, 2007.

Pessi, Anne Birgitta & Oravasaari, Tomi. Kansalaisjärjestötoiminnan ytimessä. Tutkimus RAY:n avustamien sosiaali- ja terveysjärjestöjen vapaaehtoistoiminnasta. Raha-automaattiyhdistys, 2010. Luettu 20.9.2016.

Osoitteessa: <http://www.kansalaisareena.fi/RAYraportti23.pdf>

Pieni opas lasten ja nuorten läheisille. Pesäpuu ry, 2014.

Pieni opas sijaisvanhempien läheisille. Pesäpuu ry, 2014.

Pieni opas sijoitetun lapsen koulunkäynnin tueksi. Pesäpuu ry, 2015.

Onnistunut vapaaehtoistoiminta. Opas toiminnan kehittäjälle. Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus, 2014. Luettu 20.9.2016. Osoitteessa: http://www.kierratyskeskus.fi/files/8928/Onnistunut_vapaaehtoistoiminta_opas_VETY_0514web.pdf

Syrjänen, Johanna (toim.) Tukihenkilötoiminnan laatukäsikirja Tuexi. Varsinais-Suomen Lastensuojelujärjestöt ry, 2010. Luettu 12.10.2016. Osoitteessa: http://vslapset-fi-bin.directo.fi/@Bin/4546c7385f0868c0be0b9a55a4c7ccac/1476271066/application/pdf/125265/tueksi_kasikirja_A4_web.pdf

Uskomme sinuun – Usko sinäkin - eväitä elämään ja tahtoa selviytymiseen. Lastensuojelun käsikirja nuorilta nuorille. Pesäpuu ry, 2011.

Vapaaehtoistoiminnan koordinaattorin opas. Kansalaisareena. Luettu 20.9.2016.

Osoitteessa: <http://www.kansalaisareena.fi/valikko/vapaaehtoistoiminnan-koordinaattorin-opas>

Vapaaehtoistoiminnan työkalupakki. Kansalaisareena. Luettu 20.9.2016.

Osoitteessa: <http://www.kansalaisareena.fi/tyokalupakki/>

Willberg Elina: Vapaaehtoistoiminnasta iloa monille. Hyvinvointia tukevan vapaaehtoistyön vastuut ja käytännöt. Sitra, 2015. Luettu 20.9.2016.

Osoitteessa: <https://www.sitra.fi/julkaisut/Selvityksi%C3%A4-sarja/Selvityksia93.pdf>

Sijaisperheitä tukevaa vapaaehtoistoimintaa on kehitetty PePPi – Vapaaehtoiset voimavarana sijaisperheiden tukemisessa hankkeessa (2012–2016).

Hanke on toteutettu yhdessä Pelastakaa Lapset ry:n, Perhehoitoliitto ry:n ja Pesäpuu ry:n kanssa RAY:n tuella osana Emma ja Elias -ohjelmaa. PePPi-hankkeen keskeisenä tavoitteena on ollut edistää järjestölähtöisin keinoin perhehoidossa elävien lasten, nuorten ja sijaisperheiden sosiaalista hyvinvointia sekä turvata pysyvyyttä ja jatkuvuutta perhehoidossa elävien lasten ja nuorten elämässä.

PePPi-hanke on kehittänyt ja järjestänyt sijaisperheiden tukihenkilötoimintaa eli perhekaveritoimintaa vuosina 2013–2016 Uudellamaalla, Keski-Suomessa ja Pohjois-Karjalassa. Toimintaa on kehitetty Pelastakaa Lapset ry:n lapsiperheiden tukihenkilötoiminnan mallin sekä sijaisperheiden tarpeiden ja toiveiden pohjalta. Sijaisperheiden perhekaveritoimintaa on toteutettu ja kehitetty yhteistyössä Perhehoitoyksikkö Pihlajan, pääkaupunkiseudun kuntien, Joensuun ja Jyväskylän kaupunkien sekä Pelastakaa Lapset ry:n alue-toimistojen kanssa.

Vapaaehtoistoiminta on nähty PePPi-hankkeessa sijaisperheiden luonnollista arjen tukiverkosta täydentävänä ja sijaisperheiden elämää rikastuttavana mahdollisuutena. Toivomme, että erilaisia sijaisperheitä tukevan vapaaehtoistoiminnan muotoja on tulevaisuudessa yhä useamman sijaisperheen ulottuvilla eri puolilla Suomea. Muista hankkeessa kehitetyistä sijaisperheitä tukevan vapaaehtoistoiminnan muodoista löytyy lisätietoa verkkosivuilta www.peppivoimaa.fi.

Toimintamalli on syntynyt kehittämistyönä, johon on osallistunut koko PePPi-hankkeessa mukana ollut projektityötiimi

Heini Aaltonen
Elina Honkaselkä
Kaisu Kaverinen
Maaret Parviainen
Riina Pekkala
Pirkko Porrassalmi
Emilia Säles
Virpi Vaattovaara

Sijaisvanhempana toimiminen on vaativa ja sitova tehtävä, joka vaikuttaa monella tavalla koko perheen arkeen. Ammatillinen tuki on toiminnan edellytys, mutta ammatillinen tuki ei aina riitä tai se ei kohdistu niihin asioihin, joihin perheenjäsenet itse kokevat tarvitsevansa apua.

Pelastakaa Lapset ry:n, Perhehoitoliitto ry:n ja Pesäpuu ry:n yhteisessä PePPi-hankkeessa on kehitetty sijaisperheille vapaaehtoisuuteen perustuvia tukimuotoja, joilla voidaan muun muassa täydentää sijaisperheen läheisverkostoa ja sitä kautta vahvistaa perheitä heidän arjessaan. Perhekaveritoiminta on saanut hyvää palautetta niin toimintaan osallistuneilta perheiltä, perhehoidon toimijoilta kuin perhekavereiltakin.

Mitä perhekaveritoiminta on? Mitkä ovat perhekaverin tehtävät? Voisiko juuri sinun organisaatiosi järjestää perhekaveritoimintaa sijaisperheille? Vastaukset näihin kysymyksiin ja moneen muuhun asiaan löydät tämän käsikirjan sivuilta.

Perhekaveritoimintaa järjestävät mm. Pelastakaa Lapset ry:n aluetoimistot:

Etelä-Suomen aluetoimisto
Koskelantie 38
00610 HELSINKI
PL 95, 00601 HELSINKI
Puhelin 010 843 5000

Länsi-Suomen aluetoimisto
Hämeenkatu 14 C
33100 TAMPERE
Puhelin 010 843 5140

Keski-Suomen aluetoimisto
Kauppakatu 32, 2. krs.
40100 JYVÄSKYLÄ
Puhelin 010 843 5160

Itä-Suomen aluetoimisto
Kauppakatu 25 C, 4. krs.
80100 Joensuu
Puhelin 010 843 5180

Pohjois-Suomen aluetoimisto
Isokatu 47
90100 OULU
Puhelin 010 843 5120

www.pelastakaalapset.fi

www.peppivoimaa.fi

 @pelastakaalapset

facebook.com/peppivoimaa

facebook.com/PelastakaaLapset

